

Зок-1
1844/11



089222
22280

работніца і сялянка 12 1972

+ прысое...





Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 12 СНЕЖАНЬ
1972

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ВЫДАЕЦЦА 3 ЛІСТАПАДА 1924 г.

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

50

30к-1
1844



05
222680

Якуб КОЛАС

Дружбай народаў магутна краіна,
Моц наша ў згодзе святой.
Будзь жа шчасліва ты, наша пуціна,
Вечна свяці яснатой!

Дружбай
народаў
магутна
краіна
Моц наша
ў згодзе
святой

САМАЕ ЯРКАЕ СУЗОР'Е

СССР. З першымі гукамі, першымі паняццямі ўваходзіць у свядомасць савецкага чалавека гэтае слова. Мы расцем, крок за крокам адкрываем для сябе дзівосны свет і ўсё больш глыбока спасцігаем, якое ж яно бясконцае і велічнае гэтае слова.

Радзіма твая — СССР.
Гордасць твая — СССР.
Сям'я вялікая твая — СССР.

Пяцьдзесят гадоў лунаюць над светам як сцяг, як факел, як сімвал прагрэсу гэтыя чатыры літары — СССР. Паўстагоддзя назад, 30 снежня 1922 года, 2214 дэлегатаў першага з'езда Саветаў СССР абвясцілі ўсяму свету: мы вырашылі стварыць адзіную саюзную шматнацыянальную дзяржаву і назвалі яе Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Гэты нябачаны ў гісторыі братні саюз свабодных народаў, заснаваны на маральна-палітычным адзінстве, супрацоўніцтве і ўзаемадапамозе, з'явіўся крыніцай ўсіх нашых дасягненняў і перамог. У будзе і радасці мы, савецкія людзі, былі заўсёды разам.

Адстаяўшы заваёвы Кастрычніка, пад кіраўніцтвам партыі Леніна попеч ішлі на будоўлі першых пяцігодак, стваралі новыя гарады, заводы, калгасы, расцілі сады.

Калі табе, сяброўка, даўно за пяцьдзесят, ты, вядома, памятаеш і лікбезы, і лозунг «Далоў непісьменнасць!», і вершы Пушкіна, што ўпершыню загучалі на тваёй роднай мове. Калі табе семнаццаць, ты ведаеш з падручнікаў і раскажаў старэйшых, як адбывалася духоўнае ўзбагачэнне народаў-братоў, як прыйшоў да казахскіх школьнікаў Янка Купала, а да беларускіх чытачоў — акын Джамбул...

«Вставай, страна огромная!...» — гэты набат памятнага сорак першага года ўзняў на барацьбу з фашысцкай навалай рускага і казаха, беларуса і грузіна, украінца і латыша. Больш чым адзін мільён беларусаў у радах Савецкай Арміі абаранялі Радзіму ў бітвах пад Масквой і Ленінградам, Сталінградам і Адэсай. А ў радах народных месціўцаў і падпольшчыкаў на тэрыторыі часова акупіраванай Беларусі былі прадстаўнікі звыш 70 нацыянальнасцей і народнасцей СССР.

Уходзілі ў легенду, у бессмярот-

насць дзяўчаты з Масквы і Гомеля, Уфы і Казані, з усіх куткоў Радзімы нашай.

І прымала, як родных, у сваю сям'ю беларускіх дзяцей старая узбекская маці.

І працавала на заводзе, дзе рабілі гарматы, па дзве змены запар жанчына-сібірачка.

І ў знясіленым, блакадным, але непераможным Ленінградзе чытала па радыё свае палыманыя вершы руская паэтка.

А што за сіла ўзняла з попелу і руін беларускія гарады і вёскі, на адбудову якіх, па падліку некаторых іншаземцаў, спатрэбілася б сто гадоў? Дружба народаў. На захадзе яшчэ грывелі баі, а Беларусі працягнулі ўжо шчодрую руку дапамогі яе браты. Мы памятаем тыя эшалоны, гружаныя будаўнічым матэрыялам і жывёлай, машынамі і дзіцячымі каляскамі. І ці не таму так упэўнена пісаў юны мінчанін на сценах разбураных будынкаў сваёй сталіцы: «З попелу пажарышчаў і развалін мы ўзнялі мем цябе, наш родны Мінск!»

Ленінская дружба народаў! Яна — першакрыніца ўсіх нашых здзяйсненняў і перамог. «Плячо ў плячо, ствараючы камуністычнае грамадства, — чытаем мы ў Пастанове ЦК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік», — працуюць у нашай краіне больш за сто нацый і народнасцей. І да якой бы з іх ні належаў савецкі чалавек, ён перш за ўсё ганарыцца тым, што з'яўляецца грамадзянінам вялікага Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік».

За гады будаўніцтва сацыялізму і камунізму ў СССР узнікла новая гістарычная агульнасць людзей — савецкі народ. Склаліся выдатныя рысы савецкага чалавека — адданасць справе камунізму, сацыялістычны патрыятызм і інтэрнацыяналізм, высокая працоўная і грамадска-палітычная актыўнасць, непрымірымасць да эксплуатацыі і прыгнёту, нацыянальных і расавых забабонаў, класавая салідарнасць з працоўнымі ўсіх краін.

І яшчэ адным сваім здабыткам — становішчам у грамадстве савецкай жанчыны — ганарымся мы сёння. Бо ва ўсе часы мярылам прагрэсу, мярылам годнасці чалавека лічыліся яго адносіны да жанчыны. «Я думаю так: каб зра-

зумець веліч краіны, яе прагрэс, трэба ўбачыць, як жыве жанчына. Дрэнна той краіне, дзе жанчына плача, і хараша той краіне, дзе жанчына спявае», — піша савецкі паэт Расул Гамзатаў і сваёй творчасцю паўтарае і песню маці, і песню каханай.

Увесь свет чуе тыя песні. Увесь свет бачыць, на які велічны п'едэстал узняла жанчыну краіна Саветаў. Вялікая Рэвалюцыя зрабіла нас свабоднымі і паўнапраўнымі. Камуністычная партыя акружыла нас клопатамі і павагай. Сваімі слаўнымі дочкамі назваў нас магутны Савецкі Саюз.

Гордая, прыгожая, шчаслівая крохціць па сваёй краіне савецкая жанчына — працаўніца, гаспадыня, маці. Роўная сярод роўных вырашае яна дзяржаўныя справы ў вышэйшых і мясцовых органах Савецкай улады, дзе каля 40 працэнтаў дэпутатаў — жанчыны. І ў стваральнай грамадскай працы ёй адкрыты ўсе дарогі — у агульнай колькасці рабочых і служачых СССР жанчыны складаюць 51 працэнт. І сучасная навука падушадна яе тонкаму розуму і спрытным рукам — у народнай гаспадарцы сярод спецыялістаў з вышэйшай і сярод спецыяльнай адукацыяй 59 працэнтаў — жанчыны.

Сёння на старонках часопіса дэлеяцца сваімі думкамі аб Радзіме і аб сабе славуць у нашай краіне працаўніцы — людзі розных прафесій, заняткаў, узростаў. Розныя словы гавораць яны, але сэнс іх адзін — шчасце. Сугучныя тыя словы з думкамі і імкненнямі кожнай з нас. Бо вышэй за ўсё для нас — шчасце жыць і працаваць у імя Радзімы. Шчасце адчуваць сябе часцінкай той вялікай сілы, імя якой — савецкі народ. Шчасце на ўвесь голас сказаць: «Я — грамадзянін Савецкага Саюза!»

СССР... Яго нараджэнне шчасліва супала з нараджэннем Новага года. Так і крочаць яны разам — юбілей вялікага Саюза і Новы год, які заўсёды нясе чалавеку светлыя надзеі. Дык са святам цябе, дарагая сяброўка!

Будзем жа і ў новым годзе, і ва ўсе гады, пакуль пад сінім небам ззяе самае яркае сузор'е на зямлі — сузор'е савецкіх рэспублік-сясцёр, — мацаваць наш магутны Саюз. Мы верым, мы ведаем: ззяць гэтаму сузор'ю вечна!



Госці Беларусі—азербайджанскія пісьменнікі Халіда Гасілава (у цэнтры) і Нарыман Гасан-задэ.

МАГУТНАЯ ПЛЫНЬ

«Я звяртаю ўвагу скептыкаў на маладую літаратуру беларусаў—самага прыгнечанага народа з Расіі... Ці ведаеце вы беларускіх паэтаў Якуба Коласа і Янку Купалу?»

Гэтыя словы былі сказаны вялікім пралетарскім пісьменнікам Максімам Горкім больш як паўстагоддзя таму назад...

«Мы па-брацку шчаслівыя і па-таварыску шчыра радуемся поспехам беларускай літаратуры. Сёння яе па праву можна назваць байцом прэдняга краю за вялікія ідэалы. Яна нясе ў сабе ідэі пралетарскага інтэрнацыяналізму і рэвалюцыйнага гуманізму. Яна—раўнапраўная сястра ў адзінай сям'і ўсіх нашых братніх літаратур»,—гаварыў у час урачыстага адкрыцця ў Беларусі Тыдня літаратур народаў СССР, прысвечанага 50-годдзю ўтварэння Савецкага Саюза, кіраўнік дэлегацыі пісьменнікаў РСФСР, вядомы рускі празаік Віталій Закруткін.

Паміж радкамі Максіма Гор-

кага і словамі Віталія Закруткіна пралегла цэлая эпоха.

Праляцелі гады, непазнавальна змянілася аблічча Беларусі. І толькі адны і тыя ж шляхі вядуць у запаветныя месцы: на сёмы, заключны дзень Тыдня дарогі ўдзельнікаў свята літаратуры сышліся ў вёсцы Мікалаеўшчына—на радзіме вялікага песняра беларускага народа Якуба Коласа.

Сімвалічная сама сустрэча прадстаўнікоў шматнацыянальных савецкіх літаратур тут, у невяліччай беларускай вёсачцы, дзе 90 гадоў назад убачыў свет той, хто стаў сцяганосцам савецкай беларускай літаратуры, чые палыманыя паэтычныя радкі занялі сваё пачэснае месца побач з літаратурнай спадчынай лепшых майстроў слова іншых братніх народаў, аб'яднаных у адзінай савецкай сям'і.

На паклон вялікаму песняру прыйшлі браты—прадстаўнікі амаль ўсіх шматнацыянальных літаратур Савецкага Саюза.

З першых гадоў Савецкай

улады мацаваліся трывалыя сяброўскія сувязі братніх літаратур.

Толькі пасля вайны беларусы атрымалі на сваёй роднай мове 2759 кніг, перакладзеных з моў народаў СССР, тыражом каля ста мільёнаў экзemplараў. Усё лепшае, што стварылі беларускія пісьменнікі і паэты, стала здабыткам шматнацыянальных літаратур Савецкага Саюза.

Туркменскі пісьменнік Какалы Бердыеў, наш госць, гаварыў: «У гады Вялікай Айчыннай вайны сыны Туркменіі плячо ў плячо з рускімі і ўкраінцамі, літоўцамі і грузінамі абаранялі свяшчэнную зямлю Беларусі—савецкую зямлю! Непісьменны ў мінулым туркмен сёння на сваёй роднай мове чытае Твардоўскага і Ганчара, Купалу і Танка, Шамякіна і Межэлайціса і многіх іншых пісьменнікаў вялікай Краіны Саветаў».

Гэтае ўзаемнае ўзбагачэнне культур—вынік ленинскай нацыянальнай палітыкі КПСС.

Вядомы таджыкскі паэт Аб-

дужабор Кахоры, таксама наш шаноўны госць на Тыдні літаратур, у гады Вялікай Айчыннай вайны быў паранены ў баях за вызваленне Віцебшчыны.

Колю-таджыка, які праліў сваю кроў за Беларусь, помняць беларускія партызаны.

Вось радкі з верша Абдужабора Кахоры ў перакладзе беларускай паэтэсы Веры Вярбы:

Бярозе ўспамінаецца вайна,
Стаіць у лесе сумная яна
І просіць вецер па вясне
штогод:
«Злятай, мой дружа вольны,
на Усход,
Таджыка-Колі адшукай там
след
І партызанскі перадай
прывет.—
Бяроза хіліць нізка галаву—
Ён тут валіўся ў стома
на траву,
Я закрывала ласкаю матуль
Яго ад непагоды і ад куль.
Я ў бой яго праводзіла адна,
Чакала ад змяркання да
відна.
Ён пасля бою сок мой піць
прывык,
Бярозы беларускай сын—
таджык...»

Калі шмат гадоў таму назад Максім Горкі толькі звяртаў увагу скептыкаў на маладую беларускую літаратуру і яе пачынальнікаў—Якуба Коласа і Янку Купалу, то за гады Савецкай улады беларуская літаратура стала раўнапраўнай сястрой у вялікай сям'і братніх літаратур.

«Скажы, хто твае сябры, і я скажу, хто ты»,—гаворыць прымаўка. Сябры беларускай літаратуры—гэта ўсе савецкія людзі. Гэта прадстаўнікі братніх літаратур, з якімі беларускія пісьменнікі звязвае і творчае і асабістае дружба.

Горкі, Фадзееў, Шолахав, Тычына, Пракоф'еў, Рыльскі, Упіт—колькі слаўных імён могуць назваць у ліку сваіх лепшых сяброў многія беларускія літаратары.

Добразыхлівае і непарушнае сяброўства было ў Якуба Коласа з Аляксандрам Твардоўскім. Якуб Колас быў адным з першых слухачоў паэмы «За далю—даль» у аўтарскім чытанні.

«Сем тысяч рэк,—гаварыў Якуб Колас тады, усхваляваны чытаннем,—і ўсе збягаюцца ў Волгу. Не адна рака набіраецца сілы і на нашых прасторах... Відаць, і паэзія, каб стаць Волгай, павінна ўвабраць у сябе не менш ручаін і рэчак. Вось ён і ёсць такая рака. І я чую дзесьці ў ягонай плыні беларускія крыніцы...»

Так, беларускія крыніцы ўліліся ў паўнаводныя рэкі іншых савецкіх народаў, і магутная плынь адзінай шматнацыянальнай культуры стала непераможнай.

Г. ВАСІЛЕўСКАЯ

РАЗАМ ШУКАЛІ

„Мы хочам добра-
ахвотнага саюза на-
цый, — такога саюза,
што не дапускаў бы нія-
кага насілля адной нацыі
над другой, — такога саюза,
які быў бы заснаваны на паўней-
шым даверы, на ясным усведамлен-
ні братняга адзінства, на зусім
добраахвотнай згодзе...”

У. І. ЛЕНІН

„Расійская Сацыялістычная Федэратыўная Савецкая
Рэспубліка (РСФСР), Украінская Сацыялістычная
Савецкая Рэспубліка (УССР), Беларуска-Сацы-
ялістычная Савецкая Рэспубліка (БССР) і Закаў-
казская Сацыялістычная Федэратыўная Савец-
кая Рэспубліка (ЗСФСР — Грузія, Азербай-
джан і Арменія) заключаюць гэты саюзны
дагавор аб аб'яднанні ў адну саюзную
дзяржаву „Саюз Савецкіх Сацыялістыч-
ных Рэспублік...”

З Дагавору аб утвара-
нні Саюза Савец-
кіх Сацыялістычных
Рэспублік

К ШЧАЩЮ ДАРОГ

У апублікаваным у «Правде» артыкуле
П. М. Машэрава «Стваральная дынаміч-
ная сіла брацкай дружбы» прыведзены
выдатны прыклад з біяграфіі Навапо-
лацка. Калі замежныя госці пацікавіліся,
якая сіла змагла стварыць такі цуд —
велізарны нафтахімічны комплекс і пры-
гажун-горад, адзін з тутэйшых будаўні-
коў інжынер Раман Осіпаў адказаў:
«Я ведаю тры будаўнічыя матэрыялы,
з якіх зроблены заводы і горад, — гэта
метал, бетон і дружба. Апошні — самы
моцны і надзейны». Не злічыць аб'ек-
таў, дзе закладзены гэты цудоўны матэ-
рыял. Пра яго можна шмат расказаць,
гартуючы старонкі гісторыі.

Знатны муляр рэспублікі
Д. Р. Булахаў расказвае будаў-
нікам Волгаграда пра новабу-
доўлі Мінска. 1953 год.



Постанова СНК РСФСР ад 14 студзеня
1919 г. аб выдачы пазыкі Беларускаму
ўраду

Савет Народных Камісараў на пася-
джэнні ад 14 студзеня г.г. па пытанні
аб выдачы пазыкі Беларускаму Савецка-
му ўраду паставіў:

Адпусціць Народнаму камісарыату па
справах нацыянальнасцей з наяўных
сродкаў дзяржказначэйства 10 мільёнаў
рублёў для выдачы пазыкі Рабоча-ся-
лянскаму ўраду БССР.

ПРАДУКТЫ ДЛЯ МІНСКА І ПРАВІНЦЫІ

Са Смаленска атрымана для Мінска
4 вагоны жыта, 100 пудоў мяса і 400 пу-
доў масла...

Для Слуцка і Мазыра атрымана са
Смаленска 5 вагонаў солі, для Бабруй-
ска — 7 і для Ігумена — 4 вагоны.

Газета «Звязда», 15 снежня 1920 года

Хлебаробы «Эзерніекі» Краслаў-
скага раёна (Латвія) сустрака-
юць пасланцоў саўгаса «Кохан-
навічы» Верхнедзвінскага раё-
на. 1972 год.

ПРЫБЫЦЦЕ МАНУФАКТУРЫ

Наркампрадам Беларусі атрымана для
размеркавання сярод насельніцтва 4 ва-
гоны мануфактуры. Большая частка
атрыманай мануфактуры прызначаецца
для размеркавання сярод сельскага на-
сельніцтва Беларусі.

Астатняя мануфактура будзе размер-
кавана сярод рабочага насельніцтва го-
рада Мінска.

Газета «Звязда», 1 сакавіка 1921 г.





Ташкентцам на шчасце ад беларускага народа. 1967 год. ►

**З РЭЗАЛЮЦЫІ VI З'ЕЗДА САВЕТАЎ
РАГАЧОЎСКАГА ПАВЕТА ГОМЕЛЬСКОЙ
ГУБЕРНІ АД 4 СНЕЖНЯ 1921 г.**

Заслухаўшы даклад аб дапамозе галодным, VI Рагачоўскі павятовы з'езд Саветаў знаходзіць, што справа дапамогі галодным Паволжа з'яўляецца абавязкам усяго рабочага класа і сялянства Расіі... Зыходзячы з гэтага, з'езд пастаўляе:

1. Прызнаць неабходным кармленне 20 000 галодных Паволжа, прымацаваных да Рагачоўскага павета, лічыць гэту задачу адной з галоўнейшых задач аднаўлення палітычнай і гаспадарчай магутнасці рэспублікі.

Кожныя 15 сытых чалавек павета павінны пракарміць да новага ўраджаю аднаго галоднага...



**СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫЯ ПРЫЛАДЫ
ДЛЯ БЕЛАРУСІ**

У Маскве пагружана і адпраўлена для Беларусі 25 000 пудоў жалеза, 42 пуды зубоў для барон і 350 пудоў кавальскіх і слясарных інструментаў.

На петраградскіх заводах грузіцца 25 000 кос і 20 000 зубоў для барон.

На віцебскіх заводах пагружана 8 вагонаў земляробчых прылад.

Яны павінны прыбыць неўзабаве.

Да сучаснага моманту Наркамзем Беларусі атрымаў з розных заводаў па нарадах цэнтра і з мінскіх майстэрняў 1122 плугі, 40 жнярак, 20 малатарняў, 60 сеялак, 15 саламарэзак і 300 пудоў лемяхоў і адвалаў.

Уся гэта колькасць у сучасны момант размяркоўваецца і рассылаецца па паветах.

Атрымана з Масквы і належыць размеркаванню 400 камплектаў збруі.

Газета «Звязда», 22 красавіка 1921 г.

«Больш 120 вагонаў з грузамі прыйшло ў Беларусь за апошні час з Удмурцкай АССР, працоўныя якой любоўна збіраюць сваім вызваленым беларускім братам самыя разнастайныя прадметы. Сярпы, плугі, бораны, сеялкі, касілки, жняўкі ўжо атрымалі многія калгасы Беларусі. Заводы і фабрыкі Удмурціі выдзелілі станкі, інструменты, метал і г. д.»

Газета «Звязда», 8 жніўня 1944 г.

«Закончыліся дзяржаўныя экзамены ў Башкірскім медыцынскім інстытуце. Выпушчана 150 маладых урачоў. Значная частка іх закончыла курс на выдатна. Больш 30 маладых урачоў камандзіруюцца для работы ў Беларусь».

Газета «Звязда», 9 жніўня 1944 г.

За 10 месяцаў 1944 года ў Беларусь паступіла 487 вагонаў з рознымі грузамі ад працоўных Сібіры, Урала, Горкаўскай і Яраслаўскай абласцей. 137 вагонаў з абсталяваннем, інструментам, будаўнічымі матэрыяламі, высакаякаснай сталлю, арматурным жалезам і каляровымі металамі прыслалі працоўныя Удмурціі.

З матэрыялаў Інстытута гісторыі АН БССР

«Больш аднаго мільёна беларусаў у радах Савецкай Арміі абаранялі Радзіму ў бітвах пад Масквой і Ленінградам, Сталінградам і Адэсай.

У ліку 440 тысяч партызан і падпольшчыкаў, якія самааддана дзейнічалі на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі Беларусі, былі прадстаўнікі звыш 70 нацыянальнасцей і народнасцей. У бітвах на беларускай зямлі па-геройску змагаліся з ворагам, аддавалі свае жыцці і перамагалі рускія і беларусы, украінцы і грузіны, малдаване і ўзбекі».

Газета «Звязда», 12 кастрычніка 1972 г.



Дэкада беларускага мастацтва і літаратуры ва Узбекістане. 1966 год. ►

«Вялікую дапамогу па арганізацыі калгасных ферм аказваюць калгасам Магілёўшчыны калгасы Яраслаўскай, Іванаўскай і іншых абласцей Саюза. Яны накіравалі для калгасаў Магілёўшчыны 20 000 галоў буйной рагатай жывёлы, 46,5 тысячы авечак, 17 тысяч свіней».

Газета «Звязда», 22 жніўня 1944 г.

У студзені 1944 года быў вызвален горад Мазыр, а 2 сакавіка таго ж года Ульянаўскі гарком партыі прыняў пастанову «Аб аказанні шэфскай дапамогі ў аднаўленні гаспадаркі горада Мазыра Беларускай ССР, вызваленага ад нямецкай акупацыі». Працоўныя Ульянаўска прыслалі працоўным Мазыра два эшалоны з будаўнічымі матэрыяламі, а таксама паўмільёна рублёў грашыма для па-трэб аднаўлення горада.



АДНОЙЧЫ — я запомніў той дзень на ўсё жыццё — вяртаецца з разведкі наш «галоўны дыверсант», як мы яго называлі тады, чалавек легендарнай мужнасці Павел Кажушка і адразу ж бягом да мяне ў штаб. Незвычайна усхваляваны, вочы блішчаць радасцю.

— Таварыш камандзір! Я сустрэў у лесе групу дзяўчат. Яны з Масквы! У іх ёсць сувязь з Вялікай Зямлёй!

— Пачакай, Павел, пачакай. Якія дзяўчаты? Як яны сюды трапілі... з Масквы?!

— Ды кажу ж вам — дзяўчаты з Масквы! У ваеннай форме, разведчыцы.

Павел ужо нецярпліва тузае за рукаў:

— Паедзем хутчэй, пераканаецца самі!

Мы сядзем сваіх коней. І вось ужо насустрач нам з будана, наспех складзенага з яловых лапак, выходзіць дзяўчына ў партупеі, з ордэнам Чырвонага Сцяга на гімнасцёрцы. Прадстаўляецца: камандзір групы Алена Колесава.

Пазней, калі ў мяне пыталі, ці праўда, што Лёля Колесава была вельмі высокая і вельмі прыгожая, я на хвіліну задумаўся. Бадай, не такой ужо высокай яна была, ды і не такой незвычайнай прыгажуняй. Мілы дзявочы твар, светлыя валасы, блакітныя вочы. Але ў той момант я сам быў здзіўлены і ростам, і ўсёй статнасцю гэтай дзяўчыны — моцнай, гордай, і яе прыгажосцю. Усе астатнія дзяўчаты былі такія слаўныя, такія родныя і мілыя, што здавалася: няма на зямлі даражэй-

ІШЛІ Ў ЛЕГЕНДУ ДЗЯЎЧАТЫ...



Чатыры лётчыцы, чатыры Героі Савецкага Саюза: Марыя Смірнова, Надзея Папова, Наталля Меклін, Яўгенія Жыгуленка.

...З МАСКВЫ

шых і прыгажэйшых за іх. Дзяўчаты з Масквы!

Мы лічылі сябе загартаванымі, абстралянымі байцамі. Смерць і небяспека ўжо не першы дзень хадзілі побач з намі. Але мы — мужчыны, наша доля такая. Ды калі пачулі пра ўсё, што давалася перажыць гэтым дзяўчатам у тылу ворага, мы яшчэ раз у думках схілілі перад імі галовы ў нізкім паклоне.

...Мінаюць гады. Па-рознаму ажываюць цяпер перад намі старонкі мінулых дзён. То спынішся ля абеліска і ўспомніш, успомніш... То са старонак новай кнігі зірне на цябе чыйсьці далёкі вобраз. То на сустрэчах з баявымі сябрамі ля вогнішча палыхне яркім полымем баявы час. Але ёсць у мяне і яшчэ адно сваё пачуццё, якое не мінае з гадамі. Варта мне спытаць у хлопца ці дзяўчыны, колькі ім гадоў, і пачуць у адказ — дзевятнаццаць, дваццаць, як тут жа зноў і зноў успамінаю: ім таксама тады

было па дзевятнаццаць — дваццаць, гэтым дзяўчатам з Масквы. А самай маладой з іх, Томачцы Маханько, і таго менш — восемнаццаць! У тую ноч, гэта была ноч на 1 Мая, калі над вялікім лясным масівам акупіраванай ворагам Беларусі кружыў самалёт, яны адна за адной пакідалі яго борт, скакалі ў густую цемру. Трое з іх — Тамара Маханько, Тася Аляксеева, Таня Вашчук загінулі адразу ж — не разлічылі вышыню, позна раскрылі парашуты. Парашут Зіны Марозавай зачэпіўся за дрэва, яна абрэзала стропы, упала на зямлю, зламала хрыбетнік і на вачах у сябровак памерла пакутлівай смерцю.

Ім, маладым, пясчотным, з добрымі дзявочымі сэрцамі пасля гэтых цяжкіх страт трэба было знайсці ў сабе сілы, мужнасць не толькі жыць, але кожны дзень зноў і зноў ісці на подзвіг, на рызыку, насустрач смяротнай небяспецы.

Група Колесавай вельмі хутка стала сапраўдным баявым

атрадам. Папаўнялася за кошт мясцовай моладзі. Дзяўчаты лічылі сябе таксама абстралянымі байцамі — яны былі з той жа кагорты, што і Зоя Касмадзям'янская, і гэтак жа, як яна, у грозныя для Масквы дні восені 41-га года накіроўваліся ў тыл ворага пад Мажайск, Валакаламск... Неўзабаве за галаву «камандзіра з зоркай», так называлі Лёлю фашысты, ворагі давалі 30 000 марак.

Аднойчы, калі мы зноў прыехалі наведваць колесаўцаў, Лёля села на веласіпед, узяла міну, загартула яе як дзіця і паехала ў бок чыгункі. Пакінула веласіпед у кустах і літаральна на вачах вартавога, за некалькі секунд да падыходу поезда, паклала міну на палатно. Грымнуў

выбух. Яшчэ адзін варожы састаў з танкамі і гарматамі не дайшоў да фронту.

...Герою Савецкага Саюза Алену Колесаву яраслаўцы лічаць сваёй — у гэтым горадзе яна нарадзілася. І масквічы — сваёй: тут яна вучылася, працавала піянерважатай, адсюль у першыя дні вайны, апрануўшы салдацкі шынель, пайшла на фронт. А ў нас у Беларусі пра яе пішуць кнігі пісьменнікі, пра яе спяваюць песні нашы дзеці, яе помнікі ў бронзе і мармуры стаяць на нашай беларускай зямлі. Яна — наша зямлячка па праву аддадзенага за свабоду ўсёй нашай Радзімы жыцця.

Віктар ЛІВЕНЦАЎ,
Герой Савецкага Саюза.

З ГОМЕЛЯ І КАЗАНІ...

— Паслухай, Надзя, верш:

...В дни первых радостных свиданий

Там, в Белоруссии моей,
Я вспомню небо над

Кубанью,

Фронт и сраженья этих дней...

— Сама напісала?

— Сама. Ці падабаецца табе?

— Вельмі, Галінка. Ты малайчына. Вось скончыцца вайна, станеш сапраўдным паэтам.

А дзён праз дзесяць пасля таго, як слухала я гэтыя радкі,

у небе над Кубанню загінула іх аўтар — прыгожая, разумная і мужная беларуская дзяўчына, штурман нашага жаночага авіяцыйнага палка Галіна Дакутовіч. Гэта здарылася ў ноч на 1 жніўня 1943 года.

Зноў і зноў успамінаю тую ноч. У мірны час такія ночы, пэўна, нараджаюць у душы паэтаў самыя прыгожыя і натхнёныя радкі: вельмі ўжо ярка на цёмна-сінім аксаміце неба ззялі зоркі, і такая велічная цішыня была разліта ў прыродзе! Але для нас гэтая дзівосная паўднёвая ноч была перш за ўсё «ноч-максімум», гэта значыць, што будзе найбольшая колькасць вылетаў нашых бамбардзіроўшчыкаў на агнявыя пазіцыі ворага. «Ноч-максімум» — гучыць зусім не паэтычна. Але, пэўна, сёння цяжка ўявіць, як дзяўчаты радаваліся ў той час, што камандаванне даверыла нам такую адказную задачу. Праз дзень — два пачнецца вялікае наступленне нашых войск у гэтым раёне.

І вось сігнал «на ўзлёт». Першым уздымаецца ў паветра мой экіпаж, за ім — экіпажы лётчыц Высоцкай, Рогавай, Палунінай. Ляцім на лінію фронту. І тут амаль у першыя хвіліны прыйшла яшчэ не зусім зразумелая трывога. Што здарылася? Што задумаў вораг? Яшчэ ўчора, калі нашы самалёты падляталі вось сюды, на гэтае ж самае месца, шквал зенітнага агню абрушваўся на іх. А сёння — цішыня. Толькі снуюць па небу пражэктары, слепяць вочы, ганяюцца за тваім самалётам, як даўгарукія злыдні, — і ўсё. Цішыня. Што гэта азначае?

Мы са штурманам Кацяй Рабавай, устрыможаныя гэтай цішынёй, стараемся хутчэй адбамбіцца і павярнуць назад. Вось ужо фіксуем на зямлі



Галіна Дакутовіч.



Вольга Санфірава.

полымя пажару ад нашых пачастункаў, робім разварот і прама перад сабою бачым тое, ад чаго, пэўна, у самых загартаваных лётчыкаў ад нечаканасці на хвіліну застыла б у жылах кроў. У скрыжаваных промнях пражэктараў — нашы самалёты, а побач з імі, ва ўпор расстрэльваючы іх, чорнымі каршунамі ўюцца знішчальнікі ворага.

Дык вось чаму такая цішыня была ў тую ноч! Фашысты прымянілі новую тактыку паветранага бою на гэтым участку — выпусцілі начных знішчальнікаў. Пазней мы навучыліся абараняць сябе ў такіх выпадках, ляталі пад ахвай сваіх знішчальнікаў, але тады... Гэта была самая трагічная за ўсю вайну ноч для нашага палка. Чатыры баявыя экіпажы нашых дзяўчат не вярнуліся на сваю базу. Я бачыла, як вогненным метэорам упаў на зямлю першы самалёт, той самы, які ішоў следам за намі, той самы, дзе штурманам у экіпажы лётчыцы Ані Высоцкай была дзяўчына з Гомеля, любіміца ўсяго нашага палка, цёмнавалосая, заўсёды жвавая, узнёслая, таленавітая Галя Дакутовіч...

Не было для яе радасных спатканняў, пра якія яна пісала ў сваіх вершах, пра якія марыла на той зямлі, якую так гарача любіла яна, а разам з ёй палюбілі і мы, дзяўчаты з розных канцоў нашай краіны. Але надышоў дзень і наш полк ваяваў ужо ў небе гэтай зямлі, змагаўся за вызваленне «галінкінай», як гаварылі мы ў той час, Беларусі.

...Засталася на кубанскай зямлі дзяўчына з Гомеля Галя Дакутовіч. А на беларускай зямлі спіць вечным сном другая наша слаўная гераіня, таксама любіміца палка, вельмі падобная на Галю сваёй маладой, па-

лымнай адвагай, гатоўнасцю без роздуму, без хістання рынуцца ў смяротны бой за свабоду Радзімы. Спіць вечным сном татарская дзяўчына Вольга Санфірава. На абеліску ў цэнтры горада Гродна напісана яе імя, ёсць там яе партрэт. Адна з вуліц у гэтым жа горадзе носіць яе імя. Людзі, якія жывуць на гэтай вуліцы, дзеці, якія падрастаюць тут, ніколі не ўбачаць жывую Вольгу, хаця кожны дзень вымаўляюць яе прозвішча: «Жыву на вуліцы Санфіравай», «пайду на вуліцу Санфіравай»...

Але мы можам расказаць ім, якой вясёлай была яна, як любіла жыццё, пра што марыла і якія песні спявала. І як аднойчы ноччу падбілі фашысты ў небе над Нёманам самалёт, а дзве дзяўчыны, якія нарадзіліся і выраслі далёка-далёка адсюль — лётчыца Санфірава і штурман Руфа Гашава ўпалі на міннае поле. Руфу выратавалі нашы сапёры, а Вольгу — не паспелі. Раніцай у размяшчэнне нашага палка прыехаў на возе мясцовы селянін. Ён прывёз Вольгу. Побач з ёю сядзела белая, як лунь, Руфа. Яна пасівала за адну ноч. У дваццаць гадоў.

Наш жаночы авіяцыйны полк

прайшоў, ці лепей сказаць, праляцеў з баямі ад Волгі да Берліна, змагаўся ў небе Кубані і Украіны, у небе Беларусі і Польшчы. Былі сярод нас рускія, украінкі, беларускі, былі татаркі і казашкі, грузінкі і нават карэлкі. Вось толькі па некаторых прозвішчах можаце меркаваць самі: Каця Даспанова — казашка, Мэры Авідзе — абхазка, Марта Сыртланова — татарка і г. д., і г. д. Дзяўчаты з Масквы, Кіева, Казані, Гомеля і Алма-Аты змагаліся за адно — за свабоду Радзімы, за шчасце ўсіх яе народаў.

Пачала я свой артыкул вершам Галіны Дакутовіч, а закончыць хочацца словамі з песні, якая складзена была пра лётчыкаў, хоць і не зусім пра нас: ...В небесах мы летали одних, Мы теряли друзей боевых, Ну а тем, кому выпало жить, Надо помнить о них и дружить...

Песня гэта так глыбока супадае з нашым лёсам і з нашымі пачуццямі! І мы гублялі сяброў баявых, і жывыя памятаюць аб іх і таксама сябруюць. І «в небесах мы летали одних» — рускія, беларускі, украінкі, татаркі...

Надзея ПАПОВА,
Герой Савецкага Саюза

...З УСЁЙ КРАІНЫ НАШАЙ

Адкуль я родам?

На ўсёй зямлі засталіся, бадай, два чалавекі, у чыіх дакументах ёсць яшчэ назва маёй роднай вёскі. Называлася яна Купараўшчына і была непадалёк ад Асвеі. Невялічкая была вёска, двароў 20—25. Але запомніце гэтую назву. Запомніце гэтую яшчэ адну родную сястру нашай Хатыні...

Там, дзе жылі мае дзяды і прадзеда, дзе выраслі мае бацькі, дзе мільганула веснавою заранкаю маё кароценькае дзяцінства, сёння няма ніводнай прыкметы былога чалавечага жылля.

Калі цяпер у мяне пытаюць: адкуль я родам, я доўга-доўга спачатку маўчу, потым скажу — была такая вёска... Была... Чым больш мінае гадоў, тым усё больш і больш балюча мне вымаўляць гэтае слова. А ўспамінаць?! Як наляцела на нашу вёску эсэсаўская карная экспедыцыя, як схаваліся мы ўсе, чалавек мо сто, у нейкіх акапах непадалёк ад лесу, як павыганялі нас фашысты з гэтых акапаў, выстраілі ў шарэнгі і як мне да самай апошняй хвіліны не верылася, што гэта ўсё, што гэта канец. Як хацелася жыць... у пятнаццаць гадоў! Не верылася нават і тады, калі ўжо дулы кулямётаў ашчэрыліся на нас і надзея на выратаванне была танчэйшай

за павуцінку. І ўсё ж яшчэ была і, пэўна, не толькі ў мяне адной...

— Калі нас не заб'юць адразу, давай упадзем на зямлю, — паспела я толькі сказаць дванаццацігадоваму хлопчыку, які стаяў у шарэнзе побач са мной. Застракатаў кулямёт. Мы адразу ўпалі, я і той хлопчык Коля. А паверх нас падалі ўжо тыя, хто стаяў за нашымі спінамі. Нашы родныя, аднавяскоўцы... Сярод іх — мая маці, мой бацька, сястра і двое яе маленькіх дзяцей...

Сціх кулямёт. Фашысты яшчэ дабівалі штыкамі раненых, а мы з Колям ляжалі нерухама, заслоненыя забітымі, ляжалі, мабыць, доўга, бо калі падняліся, навокал было так жудасна ціха, што мы, глянуўшы з жахам на сваіх блізкіх, не згаворваючыся пабеглі ў бок лесу. Колькі беглі, таксама не памятаю, мусіць, доўга, вельмі доўга, бо ўжо сцямнела, калі недзе ў глыбіні лесу паўжывыя зваліліся мы на рукі незнаёмых людзей. Адрозна нават не здагадаліся, хто гэтыя людзі з вінтоўкамі і аўтаматамі за плячыма, бо размаўлялі яны не на нашай мове. Але адчулі адразу: гэта свае...

Яны не задавалі нам пытанняў, яны ведалі самі, хто мы і адкуль. Вестка аб трагедыі,

якая напаткала нашу вёску, разнеслася па наваколлю, і латышскія партызаны, а гэта былі яны, прынялі нас, двух беларускіх дзяцей, так беражліва і цёпла, як добрыя людзі падымаюць з зямлі выпайшых з гнязда птушанят, адаграваючы іх сваім дыханнем.

...Я збіралася расказаць зусім не пра гэта, а пра тое, што



Аляксандра Барысаўна Савенка.

адбылося намнога пазней, як мы, дзяўчаты, у адной батарэі абаранялі дарагі кожнай з нас горад Леніна. Але пытанне — адкуль я? — кранула зусім іншыя ўспаміны, і цяпер я не магу іх абісці. Бо свой першы ўрок інтэрнацыянальнай дружбы я атрымала ў такіх абставінах, якія кожны чалавек не забыў бы да сваіх апошніх дзён. Калі ў мяне пытаюць: якія пачуцці берагу я ў душы сваёй да латышкага народа, я адказваю шчыра — лічу сябе яго прыёмнай дачкой. Прыёмнай дачкой той пажылой латышскай жанчыны, якая кашаварыла ў нашай партызанскай брыгадзе і першы, лепшы кавалак аддавала нам з Колям. І другой жанчыны, называлі мы яе рускім імем Сіма, бо латышскага не маглі вымавіць, якая ні на крок не адпускала нас ад сябе і ў халодныя ночы ўкрывала нас як мага цяплей... І прыёмнай дачкой камандзіра нашай брыгады Брысанса і камісара Бравінша, і камандзіра групы Паўла Пашко, які аднойчы перагарадзіў мне дарогу, калі я гатова была ступіць на пераправу, якая праз хвіліну рухнула. І многіх, многіх іншых. Тых, хто ў самыя галодныя і халодныя дні, калі мы потым, знясіленыя, пераходзілі праз бясконцыя блакады лінію фронту, дзяліўся з намі апошняй бульбінай, апошняй жменькай гароху.

Скажу яшчэ. Сэрца мае вельмі гарача адгукнулася на тую

цеплыню і дружбу, калі пасля вайны, пазбаўленая свайго роднага кутка, я вырашыла паехаць жыць і працаваць менавіта ў Рыгу. Там я вучылася, там набыла спецыяльнасць слесара-зборшчыка. Нямала гадоў майго жыцця прайшло сярод латышскіх людзей, якія сталі мне роднымі. І цяпер як самую дарагую рэліквію берагу я сярод сваіх дакументаў Ганаровую грамату Вярхоўнага Савета Латышскай ССР. На латышскай і рускай мовах напісана там, што ўзнагароджана я, слесар рыжскага завода «Аўтаэлектрапрыборы», за паспяховую працу. Вось такое яно, мае асабістае братэрства з латышамі — і ваеннае і працоўнае...

Але я забегла наперад. Пакуль яшчэ стагнала ў няволі наша зямля — і беларуская і латышская, і мяне, і маіх лясных пабрацімаў чакалі яшчэ многія дарогі, якія потым разлучылі нас. Партызаны ўліліся ў рады сваёй латышскай вайскавай часці, я трапіла ў запасны жаночы полк. А адтуль групу дзяўчат, у тым ліку беларусак Веру Обух, Валю Лаўрыновіч і мяне накіравалі на вельмі адказны баявы ўчастак. Фарміравалася адна з першых на той час станцыя радыёлакацыйнай наводкі. І абслугоўванне яе лічылася высокім гонарам. Гэта быў вялікі давер нашага камандавання савецкім дзяўчатам. Мы разумелі гэта і вельмі стараліся, былі пільнымі, дысцыплінаванымі. А якой незвычайнай, высакароднай была наша дружба!

З усіх канцоў Радзімы сабраліся мы там — Соня Смагулава з Казахстана, Аня Катлова з Масквы, Надзя Кібіч і Галя Варанец з Украіны, Надзя Сямёнава з Ленінграда... Была гэта адна сям'я.

Не засталася ў нас фатаграфій тых дзён. Не прыязджалі да нас карэспандэнты, не пісалі пра нас у газетах: тады было нельга. А так хацелася, каб застаўся хоць які-небудзь жывы след у памяці людзей і аб нашых баявых справах, аб моцнай франтавой дружбе дзяўчат розных нацыянальнасцей. І вось нядаўна з'явіўся на нашых экранах фільм «А зоры тут ціхія». Вы глядзелі яго? Здаецца мне, што гэта пра нас, пра нашу батарэю, пра нашых дзяўчат амаль даслоўна расказана ў гэтым фільме. Вось такімі ж былі і мы, стаялі, бадай, у тых жа самых мясцінах са сваёй станцыяй. І сярод нас, некалькіх дзесяткаў дзяўчат, было толькі двое мужчын. Былі мы такімі ж рознымі і такімі аднолькавымі ў самым галоўным — у гатоўнасці аддаць сваё жыццё за нашу Радзіму. Адну для нас усіх.

Аляксандра САВЕНКА,
слесар-зборшчык
Мінскага радыёзавода.

ШЧАСЦЕ БРАТЭРСКАГА САЮЗА

Кастусь КІРЭЕНКА

30 снежня 1922 года... У гісторыі нашай Радзімы гэтая дата назаўсёды застанеца незабыўнай. У гэты дзень у Маскве пачаў работу першы з'езд Саветаў СССР. Выконваючы волю сваіх народаў, дэлегаты савецкіх рэспублік абвясцілі на з'ездзе аб нараджэнні першай у свеце вялікай шматнацыянальнай дзяржавы — Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Вялікі Ленін, геніяльны ідэі і прадбачанні якога ўзнялі лёс працоўных народаў на сонечныя вяршыні гісторыі, вялікі Ленін, стваральнік партыі камуністаў, быў і натхняльнікам і кіраўніком усёй велічнай працы па стварэнню Саюза ССР.

Сёння, з вышыні пражытых пяцідзесяці гадоў, ярчэй, чым калі-небудзь, паўстае перад намі і ўсім светам гістарычная важнасць, велічнасць і значнасць утварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Прайшлі гады тытанічных мабілізацыйных і працоўных намаганняў па ліквідацыі разбуранасці і разрухі, што былі пакінуты нам беспрасветным і жорсткім панаваннем царызму, што былі выкліканы нападмі на нашу краіну імперыялістаў-інтэрвентаў і грамадзянскай вайной. Прайшлі гады ажыццяўлення нечуваных у гісторыі чалавецтва планаў індустрыялізацыі савецкай краіны. Прайшлі гады Вялікай Айчыннай вайны, у якой савецкія людзі бесшматліва падзвігамі з бяспрыкладнай славай абаранілі заваёвы Кастрычніка, сваё права на свабоду і шчасце. Прайшлі гады пасляваеннага аднаўлення і будаўніцтва, калі на былых руінах вайны выраслі новыя гарады, фабрыкі і заводы, цэнтры навукі і культуры... Хіба маглі б мы так хутка пазбавіцца ад векавечнай адсталасці і нядолі, калі б нашы народы былі раз'яднанымі? Хіба маглі б мы выстаць перад азвэрэлай наваляй сусветнага цемрашальства — фашызмам, — выстаць і здабыць векапомную Перамогу для ўсяго чалавецтва, калі б нашы сілы не былі сцэнтаваны ленынскім саюзам савецкіх народаў, ленынскай адданасцю адзінай для ўсіх савецкіх людзей маці — сацыялістычнай Радзіме? Хіба маглі б мы за самы кароткі час пазбавіцца ад жахлівых вынікаў фашысцкай навалы, на новую, вышэйшую ступень узняць эканоміку краіны, дабрабыт народа, магутнасць Радзімы, калі б не натхняла нас жыватворная ўпэўненасць у сілу камуністычнага братэрства, ленынскай дружбы народаў?

Так, толькі непарушны саюз раўнапраўных савецкіх народаў даў нам магчымасць пераадолець усе навалы і нягоды, уладзіць навечна паміж людзьмі сонечную яву свайго жыцця.

Як магутны фарпост міру, еднасці, дружбы, братэрства, свабоды і шчасця народаў; як скіравальны маяк у барацьбе ўсіх, хто яшчэ пакутуе сёння ў ланцугах імперыялізму і капіталу; як светач цудоўнай будучыні для ўсяго чалавецтва высіцца сёння ў акіяне свету краіна нашага жыцця, нашых мар, лятункаў, імкненняў і здзяйсненняў — Савецкі Саюз.

* * *

Адным з заснавальнікаў Саюза ССР, разам з Расіяй, Украінай і Закаўказзем, была наша Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка.

Буржуазныя нацыяналісты, усялякія зласліўцы і фальсіфікатары гісторыі, якія з падваротняй імперыялізму льюць хлуслівыя слёзы аб так званай «беларушчыне», і па сённяшні дзень не могуць стрымаць свайго шаленства, ведаючы, з якой самаадданасцю беларускі народ стаяў за непарушную супольнасць, братэрскаю дружбу савецкіх народаў.

Гэта і зразумела. Ворагі камунізму добра ўсведамлялі і ўсведамляюць, якая гэта неадольная сіла — адзіны, непарушны Савецкі Саюз. І таму яны шалеюць ад злосці, што ні іх атрутныя заклінанні, ні іх брудныя падкопы ніяк не могуць парушыць маналітнага адзінства, жыватворнага саюза людзей працы ўсіх нацый нашай Радзімы.

З гонарам і шчасцем спяваем мы, беларусы, словы свайго Дзяржаўнага гімна:

Мы, беларусы, з братняю Руссю
Разам шукалі к шчасцю дарог.
У бітвах за волю, у бітвах за долю
Мы здабылі з ёй сцяг перамог.
Нас аб'яднала Леніна імя,



Партыя к шчасцю вядзе нас у паход.
Слава Саветам, слава Радзіме,
Слава табе, наш савецкі народ!

Доўгім і надзвычай цяжкім быў шлях беларускага народа да жаданай свабоды. Ідзі Леніна і створанай ім партыі камуністаў былі для беларусаў тым яркім сонцам, што асвятліла шлях у чаканую будучыню.

Вялікі Кастрычнік даў беларусам магчымасць заняць сваё пачэснае месца паміж народамі. Ажыццявілася векавечная народная мара: 1 студзеня 1919 года Беларусь атрымала статут незалежнай дзяржавы — было зацверджана ўтварэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Асабіста Уладзімір Ільіч Ленін стаяў ля калыскі нашай дзяржаўнасці. Кожны беларус заўсёды з хваляваннем будзе ўспамінаць, як цікавіўся Уладзімір Ільіч лёсам беларускіх бежанцаў, з якой павагай ён ставіўся да клопатаў беларусаў, з якой цеплынёй гутарыў з прадстаўнікамі працоўных Беларусі. І ні адзін беларус ніколі не забудзе, што ў 1920—1921 гады, гады разрухі і цяжкіх выпрабаванняў, рускі народ прыйшоў на дапамогу Беларусі — выдзеліў ёй са сваіх абмежаваных у той час сродкаў 7 мільярдаў рублёў.

Увесь гістарычны вопыт, вопыт сумеснай рэвалюцыйнай барацьбы, сумесных працоўных намаганняў падказаў беларускім працоўным адзіна правільнае рашэнне: іх светлая будучыня можа быць забяспечана толькі ў непарушнай брацкай сацыялістычнай сям'і савецкіх народаў. Таму і стаў беларускі народ адным з заснавальнікаў Саюза ССР.

Мінулі гады. Усяму свету відаць сённяшняе слаўнае Беларусь. Беларусь — выдатная працаўніца. Беларусь — гераічная патрыётка-партызанка. Беларусь — краіна песень, радасці, малодасці.

І ўсяму свету кожны беларус з гонарам скажа пра крыніцу свайго шчасця. Кожны беларус згадае, як у часіны і радасці, і смутку з ім былі верныя і шчырыя браты — сыны савецкіх народаў.

Былі часы — беларус, каб атрымаць асвету, вымушаны быў скіроўвацца за межы роднага краю.

А сёння — з Заходняй Еўропы, Азіі, Лацінскай Амерыкі моладзь едзе па ведаў і навуку ў Беларусь. Толькі ў Мінску ва ўніверсітэце і інстытутах навучаюцца студэнты і аспіранты з трыццаці дзевяці краін свету.

Амаль суцэльна непісьменная пры царызме Беларусь сёння — краіна школ, тэхнікумаў, інстытутаў, універсітэтаў, перадавой навуцы і культуры. Толькі за партамі школ, у інстытутскіх аўдыторыях — каля 3 мільёнаў беларусаў. Толькі ў акадэмічным гарадку ў Мінску працуе 11 тысяч супрацоўнікаў, у іх ліку: 61 акадэмік, 70 членаў-карэспандэнтаў, 130 дактароў навук, тысяча кандыдатаў навук, каля чатырох тысяч навуковых работнікаў. Беларуская Акадэмія навук разам з вучонымі Масквы, Ленінграда, Кіева і іншых буйнейшых навуковых цэнтраў нашай краіны паспяхова вырашае найскладанейшыя і найважнейшыя пытанні навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.

Былі часы — драўлянай сахою ў вёсцы ды дробнасаматужнымі прадпрыемствамі ў горадзе толькі і магла «пахваліцца» Беларусь.

А зараз — хто не ведае ў савецкай краіне і нават далёка за яе межамі беларускіх машынабудаўнікоў і шахцёраў, нафтавікоў і хімікаў, энергетыкаў і электронікаў, вынаходнікаў і канструктараў!

Беларускія самазвалы перакрывалі плацінамі Волгу і Ангару, Дняпро і Енісей, і ў спякотным Егіпце на будаўніцтве Асуана берагі Ніла чулі іх магутную хаду.

Беларускія трактары першыя ў Савецкай краіне атрымалі Знак якасці, інжынерам і рабочым Мінскага трактарнага прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР. І прэмія Гран-пры на Сусветнай выстаўцы ў Бруселі, і Вялікі залаты медаль на Лейпцыгскім кірмашы — таксама ў беларускіх трактарабудаўнікоў!

Сто мільёнаў тон сільвініту — каменю ўраджайнасці палёў — здабылі краіне з беларускіх зямных нетраў шахцёры Салігорска — адной з найбагатшых кладак калійнай солі на планеце.

З магутнасцю чатырох Днепрагэсаў будзе працаваць буйнейшая ў Еўропе цеплавая электрастанцыя — Лукомльская ДРЭС, збудаваная на беразе ціхага беларускага возера.

А дасягненні сельскай гаспадаркі! Ці мог хто калі-небудзь нават марыць, што беларускія палі змогуць даваць па 30 ці хаця б па 20 цэнтнераў збожжа з гектара? А зараз — гэта не мара, а ява. І ўжо на 40 і больш цэнтнераў бяруць прыцэл многія калгасы і саўгасы рэспублікі! Нават у неспрыяльных кліматычных умовах гэты год беларускія хлебарабы далі ў засеку Радзімы адзін мільён тон збожжа — аб'ём двух гадавых планаў.

Сэрца радуецца ад багацця поспехаў народных. Але якія цудоўныя перспектывы адкрываюцца перад рэспублікай наперадзе — па планах, распрацаваных XXIV з'ездам КПСС, па планах дзевятай пяцігодкі!

Калі мы, беларусы, з гонарам гаворым аб росквіце сваёй рэспублікі, то ў словах нашых, якія ідуць ад сэрца, гучыць гонар за ўсю нашу Савецкую Радзіму.

Беларус шчаслівы, што асваенне прыродных багаццяў Украіны і Сібіры, Сярэдняй Азіі і Далёкага Усходу адбываецца з дапамогай машын, якія зроблены яго рукамі. Але ў той жа час беларус з удзячнасцю ў сэрцы называе сваіх сяброў і пабрацімаў, якія на заводах Масквы і Ленінграда, Урала і Запарожжа, Баку і Ервана працуюць на тое, каб беларускія майстры хутэй стваралі патрэбную для народнай гаспадаркі прадукцыю.

І сапраўды. Вось красамоўны факт: толькі для Мінскага аўтамабільнага завода ствараюць камплектуючыя вузлы і дэталі 1240 прадпрыемстваў ў многіх савецкіх рэспубліках!

У Акадэміі навук БССР разам з беларускімі вучонымі вырашаюць складаныя праблемы сённяшняй навукова-тэхнічнай рэвалюцыі вучоныя шаснаццаці нацыянальнасцей.

І разам з тым — толькі адзін Інстытут фізікі Беларускай Акадэміі мае навуковыя сувязі з 65 навукова-даследчымі ўстановамі іншых рэспублік нашай краіны.

Калі адбудоўваўся Мінск, архітэктары Масквы і Ленінграда клапаціліся, каб яго праспекты і ансамблі будынкаў выглядалі па-новаму велічна і прыгожа. Будаўнікі Волгаграда ў доме на нашым Ленінскім праспекце замуравалі на вечную трываласць камень са сцяны слаўтага дома Паўлава, дзе ў дні Сталінградскай бітвы савецкія воіны паказалі сваю нязломную стойкасць.

А калі землетрасенне прынесла бяду ў сталіцу брацкага Узбекістана Ташкент, — беларускія будаўнікі адразу ж прыйшлі на дапамогу ўзбекскім братам, — і сёння кожны жыхар Ташкента з хваляваннем паказвае кварталы сваёй сталіцы, узведзеныя беларускімі майстрамі.

Дружба. Узаемадапамога. Братэрскі саюз. Высокі гонар адзінай сацыялістычнай супольнасці. Непагаснае пачуццё пралетарскага інтэрнацыяналізму.

Гэтыя цудоўныя якасці выхавала ў нас родная Камуністычная партыя. Іх мы з радасцю перадаем сваім дзецям.

АБ РАДЗІМЕ І АБ САБЕ

Валянціна
НІКАЛАЕВА-
ЦЕРАШКОВА,
першая ў свеце
жанчына - касманаўт,
старшыня Камітэта
савецкіх жанчын



Ганаруся тым, што наш таленавіты савецкі народ стаў піянерам асваення касмічнай прасторы і сваімі поспехамі выклікае ўсёагульнае захапленне чалавецтва.

Шчаслівая, што я, першая ў свеце жанчына — грамадзянка Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, — здзейсніла палёт у космас.

Вія АРТМАНЭ,
народная артыстка
СССР

Словамі не заўсёды лёгка выказаць тое, што намоцна ўвайшло ў сэрца, у душу. Трэба адказаць справай. Фільмамі, якія актыўна прапагандуюць высокую ідэалістычную навуку.

Лізавета ЦАГІНА,
сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета
БССР

Вам даводзілася назіраць за жанчынамі, дэпутатамі Вярхоўнага Савета, калі яны збіраюцца на сесіі? Колькі ў іх гордай сілы, колькі годнасці ў рухах і жэстах, колькі разумнай энергіі ў вачах! Адчуваеш — гэта паўнапраўныя гаспадыні жыцця, якія не ўяўляюць свайго існавання без поўнай аддачы творчых сіл і энергіі на карысць любімай Радзімы. 157 такіх жанчын у Вярхоўным Саеве БССР — каля 40 працэнтаў дэпутатаў. У складзе мясцовых Саветаў іх 36 211. 146 жанчын-беларусак носяць ганаровае званне Героя Сацыялістычнай Працы, звыш 45 тысяч жанчын узнагароджаны ордэнамі і медалямі. Сёння кожная рэспубліка вялікага і



Арыядна КАЗЕЙ,
Герой Сацыялістычнай Працы

З чаго пачынаецца Радзіма? Кожны раз, як толькі пачую я словы любімай песні, перад



вачыма паўстае невялікая вёска Станькава. Можна адтуль асабіста для мяне пачалася Радзіма? Там, на святанні майго юнацтва, прыйшло і засталася навечна разуменне: любіць Радзіму — гэта значыць аддаваць за яе жыццё калі трэба. Як зрабіла мая маці, як зрабіў мой брат Марат Казей, як гэта была зрабіць і я сама.

...А можна цяпер для мяне, настаўніцы, яна пачынаецца кожны раз з таго моманту, калі я ўваходжу ў клас і бачу перад

склалася маё жыццё, калі б не Савецкая ўлада, шчодрая і класатлівая?

Можна нават калі б я і стала дырыжорам, бо я вельмі хацела ім стаць, то жыццё маё было б барацьбой за сцвярдзенне сваёй чалавечай годнасці. Такі лёс мяне мінуў. І я ўдзячна за гэта Радзіме.



Фазу АЛІЕВА,
народная паэтка
Дагестана

Што дрэва адзінокае!

яго не пеццаць людзі,
абмінаюць птушкі,
не гнуць плады,
галін не хочучь гушкаць
ватры з паўднёвых,
цёплых берагоў...

А вось, як дрэвы разам,—
іх тады завуць ужо не дрэвамі,
а садамі.

Спяваюць салаўі,
і зарапады
успыхваюць —
як спелыя плады.

І чалавек адзін,
сам па сабе —
нібыта колас,
што застаўся ў полі...

Кізылгуль
АНАМУХАМЕДАВА,
Герой Сацыялістычнай Працы

Нам, жанчынам Усходу, вялікая савецкая Радзіма дала ўсё, і самае галоўнае — усведамленне высокай жаночай, чалавечай годнасці. Толькі ў савецкі час магло стацца такое, каб да туркменкі, калісьці забітай і прыніжанай, якая нават слова



вымавіць пры людзях не мела права, прыйшлі старэйшыя на сяле мужчыны-ахсакалы і сказалі:

— Просім цябе, дачка, старшынёй калгаса да нас.

Менавіта гэтыя словы пачула я дваццаць тры гады назад. Радасна мне, што сёння наш калгас «Камунізм» славіцца сваімі людзьмі, сваёй баючай не толькі ў Мургабскім аазісе, але і ва ўсёй краіне нашай.



Зоя ПУХАВА,
іванаўская ткачыха

Мае пачуцці любові і ўдзячнасці да нашай савецкай Радзімы не маюць патрэбы ў каментарыях. Варта толькі прывесці некалькі радкоў з маёй біяграфіі. Я — ткачыха. З'яўляюся дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, членам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, мне прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Дзе яшчэ на нашай планеце такое магчыма?!



Марыэта ШАГІНЯН,
пісьменніца, лаўрэат
Ленінскай прэміі

Мы, жанчыны, у ходзе гісторыі часта называлі сябе «сёстрамі». Але ў Савецкім Саюзе мы сталі таварышамі — на пра-



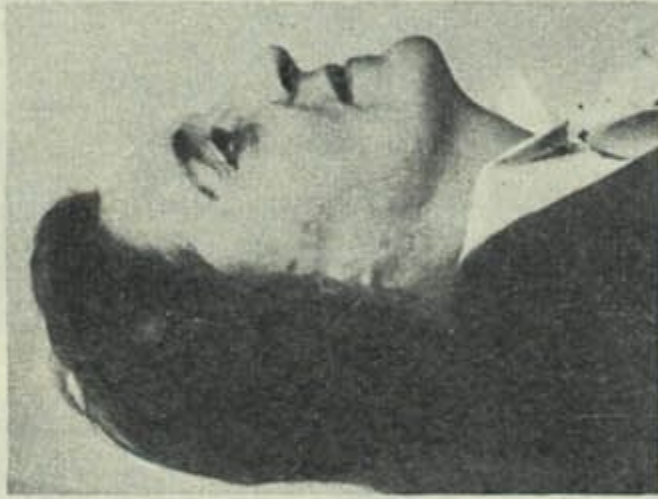
Таццяна КАЛАМІЦАВА,
дырыжор Беларускага дзяржаўнага
ордэна Леніна
Вялікага тэатра
оперы і балета

Мая Радзіма дала мне ў рукі прафесію цікавую і незвычайную. Дала шчодро, як маці. У мяне не было перашкод, я не траціла сілы і час, каб іх пераадоляць.

У мяне былі і ёсць усе ўмовы для работы, для творчасці. Цяпер, у дні свята Радзімы, я часам задумваюся, а як бы

непарушнага Саюза ССР называе тысячы жаночых імён, якія складаюць гонар і славу нашай маці-Радзімы. Сярод іх жанчына-беларуска, шчаслівая гаспадыня новага часу.

сабою твары маіх сённяшніх вучняў. І кажу ім: «Добры дзень, дзеці!» А сама думаю: добры дзень, будучыня! Будучыня маёй Радзімы...



Лідзія АСИЮК,
дэпутат Вярхоўнага
Савета СССР

Радзіма для мяне — гэта і родная вёска, дзе жыў і дваццаць два гады працую дзяржаўнай. І рэспубліка, якую прадстаўляю ў вышэйшым органе



Таццяна ЯБЛОНСКАЯ,
народны мастак
Украіны, лаўрэат
Дзяржаўнай прэміі
СССР

Не падуладныя вятрам ніколі саломінкі, сабраныя ў снапе. Так, цяжка адзіночым на зямлі, Адзін — заўжды ў роспачы, у горы.

Вятры каменчык дробны замялі б, калі б яго не засланялі горы. Узнімам тост,

калі мы не пілі, — за нашай дружбы дайняе агеньчык,

каб блізка — як саломінкі ў снапе — былі і цвёрдыя — як у скале каменчык.

Пераклад
з рускай мовы

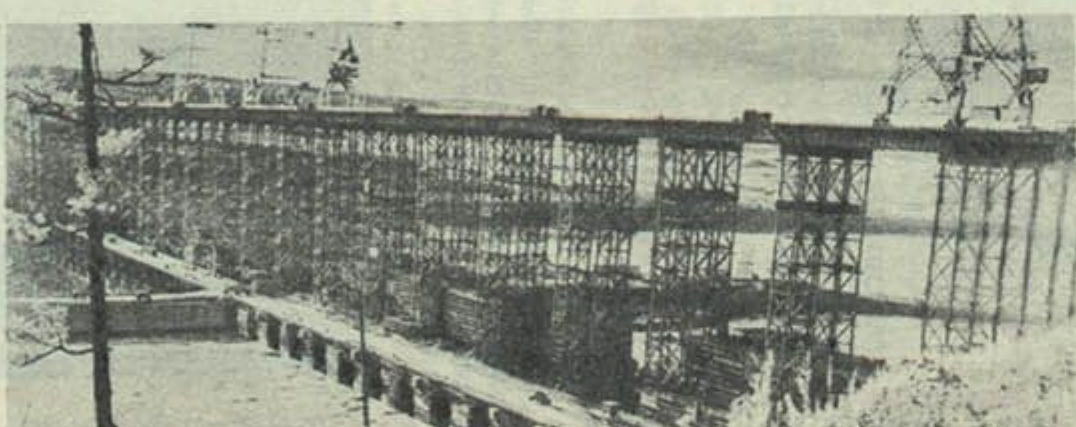
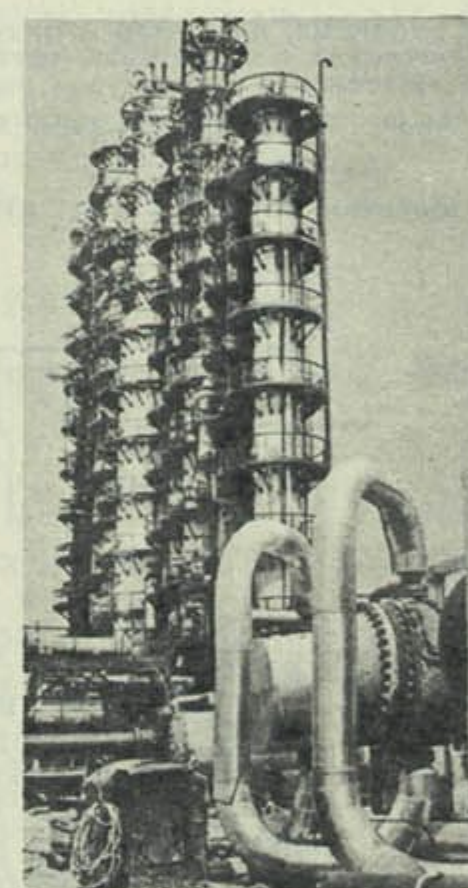
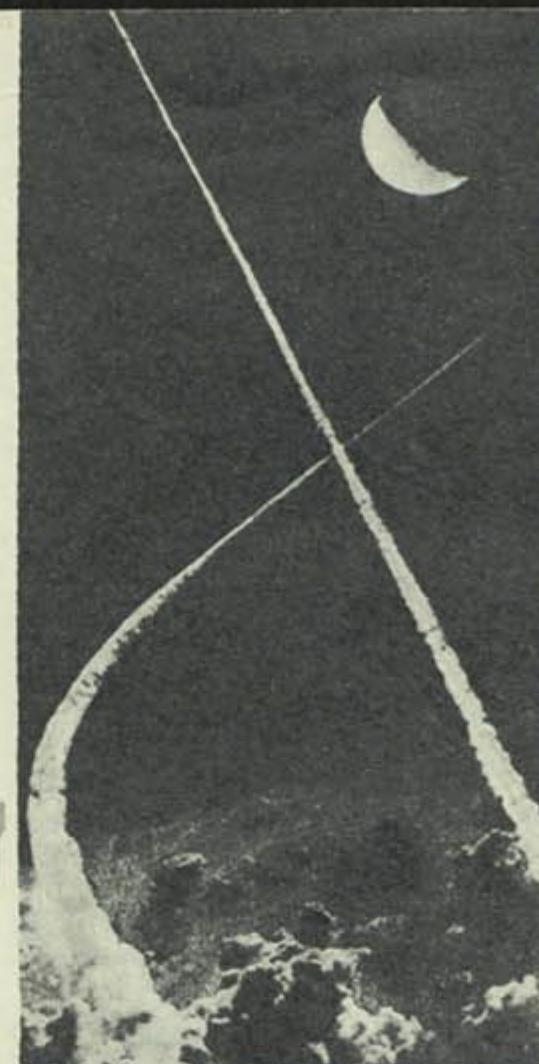


Нарадзілася я ў старажытным рускім горадзе Смаленску, і Днепр, на берагах якога мінула маё дзяцінства, быў для мяне не проста рэчкай. У ім лёгка можна было ўбачыць сімвал аднавання братніх народаў — рускіх, беларусаў, украінцаў, якія са старажытнага часу плавалі па Дняпры, будавалі гарады на яго берагах, вырошчвалі збожжа на прыдняпроўскіх раўнінах.

У юнацтве спазнала радасць сустрэчы з рускім і беларускім мастацтвам, з якім мяне пазнаёміў бацька, па прафесіі мастак. Украіна стала маёй другой радзімай, дзе пачаўся мой самастойны шлях у вядомы свет мастацтва.

Мне аднолькава дарагія вобразы ўкраінскіх жанчын і іх сябровак літаральна з усіх куткоў нашай шматлікай, шматнацыянальнай дзяржавы.

Карыстаючыся выпадкам, вясную жанчын Беларусі з 50-годдзем стварэння Саюза ССР.





Алена ВАСІЛЕВІЧ

СЛОВА З НАГОДЫ

Колькі разоў я ні сустракаўся з ёю за дваццаць пяць гадоў нашай спачатку знаёмасці, а пасля і дружбы, заўсёды пачыналася з яе харошай, шчырай усмешкі, з вясёлага і прыязнага слова. І гэта можа сказаць, бадай што, кожны ў нашым пісьменніцкім і журналісцкім асяроддзі, за выключэннем хіба толькі таго, хто сутыкнуўся з яе непасрэднасцю ў ацэнках, пачуў ад яе, што на гэты раз штосьці яму не ўдалося або і наогул яму не варта займацца тым, чым ён займаецца.

Не вельмі лёгка гэта спалучаецца: каб чалавек быў і праўдзівы і, разам з тым, паважаны, любімы. У нашай Лены, а нажучы з нагоды юбілею, больш урачыста—у Алены Сямёнаўны Васілевіч гэтыя якасці ёсць: яна і прыязная, таварыская, яна і праўдзівая, прынцыповая ў адносінах з сябрамі па прафесіі.

На гэта ў яе ёсць маральнае права. Нямаючы перажыць і ў маленстве, астаўшыся круглай сіратаю, і ў студэнцкім ды настаўніцкім юнацтве, і ў дні вайны, калі яна працавала ў адным з арэнбургскіх калгасаў, а потым пісарам у вайскавай часці... Мужная і безжурботная ў жыцці, у літаратуры Лена—чалавек не выпадковы. На працу сваю яна глядзіць як на служэнне роднай справе словам і службы гэтай справе, як пісьменніца і журналістка, паспяховая.

Як пісьменніцу наш чытач, беларускі і ўсесаюзны, ведае Алену Васілевіч па яе шматлікіх апавяданнях і нарысах для дарослых і для дзяцей, па яе апавесцях—асабліва па тых чатырох, што выйшлі нядаўна пад адной агульнай назвай «Пачакай, затрымайся...»

У гэтых апавесцях, аўтабіяграфічных у сваёй аснове, удзячна заўважаецца глыбокі, чалавечы падтэкст: аўтарскае пачуццё любві і нянавісці, больш—любві да жыцця, па-жаночаму сардэчнай, часамі да мацярынскай пяшчотнасці. Жыццё ў яе не выдуманое, не прыстасаванае да тэмы, да так званай патрэбы дня, а жывое, без схематычнасці і фальшу. Ёсць добры гумар, вобразная мова, чысты стыль, ёсць грамадзянская смеласць і пазытыўнае бачанне свету—тое асноўнае, што дае літаратару права пісаць, лічыць сябе патрэбным.

Гэтыя асаблівасці прысутнічаюць, вядома, не толькі ў апавесцях, аб'яднаных у кнізе «Пачакай, затрымайся...», але і ў пераважнай большасці ўсяго, што выйшла з-пад пера пісьменніцы за блізу тры дзесяцігоддзі яе літаратурнай працы.

Як журналістку Алену Сямёнаўну найлепш ведаюць якраз чытачы «Работніцы і сялянкі», дзе яна больш за дваццаць гадоў працавала загадчыкам аддзела культуры, часта выступаючы на старонках часопіса з цікавымі апавяданнямі, нарысамі і артыкуламі.

Таленавітая руплівіца, літаратар з разумным сэрцам і яркім словам, яна нястомна працуе і сёння, натхнёна пішучы сваю светлую прозу, кіруючы дзіцячай рэдакцыяй новага выдавецтва «Мастацкая літаратура», прымаючы актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Здароўя, шчасця, поспехаў Табе, наша слаўная Леначка!

Янка БРЫЛЬ

Прапануем чытачам урывак з кнігі Алены Васілевіч «Пачакай, затрымайся...»

ЛЕНИНАВА ДЗЯРЖАВА

— ...Ну, а тваё прозвішча як?—паказвае на Ганьку настаўнік. Сам ён сядзіць на табурэтцы за сталом і запісвае ўсіх дзяцей у тоўсты шэры журнал.—Падыдзі да стала і скажы нам усім.

Прозвішча?... Ганька не ведае. Яна ведае сваю «фамілію»: Гурновіч. Ганька Гурновіч. А прозвішча ў яе няма.

— У мяне няма...—так яна адказвае і настаўніку, баючыся зірнуць яму ў вочы: раптам ён раззлועца, што яна без прозвішча, ды возьме адправіць яе дадому.

— Няма?... Як няма?

— У мяне фамілія...

— А-а...—кажа настаўнік.

— У яе няма прозвішча! У яе фамілія-амілія!—раздаецца на ўвесь клас смех нейкага хлапчука з задняе парты.

Ганька ад сораму і гора гатова праваліцца скрозь зямлю: ва ўсіх дзяцей ёсць прозвішча, а ў яе няма.

— І няма нічога смешнага,—строга спыняе таго, хто смяецца з Ганькі, настаўнік.—Яна сказала па-руску: «фамілія»... А па-беларуску будзе «прозвішча». Усе вы, дзеці, ведаеце?—звяртаецца да класа настаўнік.

— Усе-э...—няпэўна гудзе некалькі галасоў.

— Ну, а калі ведалі і не ўсе, дык цяпер будзеце ведаць. І ты будзеш, Ганька, ведаць, што тваё прозвішча Гурновіч?

Ганька моўчкі ківае галавою: буду ведаць...

— Вось і добра.

Настаўнік зусім не злועца, і Ганька смялее і ўзнямае на яго вочы. Ого, яна пазнала яго адразу: гэта ж ён з камсамолкай Аўдоцый прывозіў на возе да іх у засценак пастаноўку... Але яна, вядома, не кажа пра гэта.

— А як завуць твайго бацьку?—далей пытаецца ў Ганькі настаўнік.

Ганька маўчыць зноў.

— Бацьку твайго як завуць, Ганька?—паўтарае настаўнік.

— У мяне няма...

— У яе нічога няма! І прозвішча няма, і бацькі таксама няма!—зноў заходзіцца ад смеху на задняй парце той самы хлапчук. Ганька не бачыць яго твару, аднак усёй сваёй істотай адчувае, што ён надобры і злы.

Тое ж самае кажа і настаўнік:

— Жук Иван, устань!

Хлапчук устае. І цяпер Ганька бачыць яго круглы, як рэпа, твар.

— Брыдка і нядобра смяецца з таго, у каго няма бацькі ці маці.—Голас настаўніка строгі, і сам ён строгі.—І той, хто гэта робіць,—кепскі чалавек, дрэнны таварыш... А вы ўсе, дзеці, прыйшлі ў школу вучыцца быць добрымі людзьмі і быць добрымі таварышамі... І табе, Жук, брыдка! Ты ў класе самы большы. Сядай!

Жук Иван чырванее і робіцца што бурак.

— А вы, дзеці, самі як думаеце, кепска ці не крыўдзіць таварыша?—устае з табурэткі і звяртаецца да ўсяго класа настаўнік.

— Кепска-а-а!—у адзін голас выносіць свой прысуд злу клас.

Кепска. Вельмі кепска.

— А вось гэта табе, Ганька, сшыткі і альбом для малявання.

Буквары, задачнікі і па алоўку настаўнік дае ўсім дзецям. А вось сшыткі і альбом дае з усяго класа Ганьцы першай.

Ганька і рада, яна і не адважваецца браць іх. За гэта ж усё, мусіць, настаўніку трэба заплаціць. А ў яе няма грошай.

— Бяры, бяры, Ганька,—мусіць, здагадаўшыся, што трывожыць яе, падахвочвае Ганьку настаўнік і тут жа звяртаецца да класа:—Падніміце, дзеці, рукі ў каго з вас яшчэ няма бацькі ці маці.

У класе паднімаецца некалькі рук.

— Вам, як і Ганьцы, я таксама дам сшыткі і альбомы. Дам без грошай, бо іх купіла вам школа за грошы, што прыслала дзецям-сіратам наша дзяржава... А хто з вас, дзеці, ведае, якая наша дзяржава, як яна завецца?—далей пытаецца ў класа настаўнік, разносячы сшыткі і альбомы для малявання тым вучням, у каго няма бацькоў.

Клас перашэптываецца, пераглядаецца, але маўчыць. Ніхто не ведае. Не ведае і Ганька. Яна ўсё яшчэ не выпускае з рук багацця, падараванага ёй настаўнікам... На ружовых вокладках сшыткаў намалюваны Ленін. Ён у кепцы, у камі-

зэльцы (у дзядзькі Мікалая таксама ёсць такая камізэлька, толькі ў дзядзькі старая—яшчэ амерыканская), у чаравіках... Ганьцы здаецца, што Ленін глядзіць проста на яе, проста ёй у вочы глядзіць, як бы яна ні павярнула сшытак.

— Ніхто не ведае, дзеці?—паўтарае сваё пытанне настаўнік.

Пра дзяржаву не ведае ніхто.

— А хто быў наш самы вялікі правадыр?

Правадыра Ганьчын клас ведае... Як жывы, прыжмурыўшыся ў добрай усмешцы, глядзіць ён са сцяны, з партрэта ў рамцы, абвітай вянком дзеразы.

— Ле-э-нін!—дружна адгукваецца настаўніку клас.

— Ленін!—не адстае ад класа і Ганька.

Правадыра-то ведае яна даўно! Яшчэ як мама жыла і вучыла яе чытаць. Тады яшчэ Ганька вывучыла ў календары, што вісеў на сцяне ў цёткі Іваніхі: «Ленін—вялікі правадыр рабочых і сялян...»

— Малайцы, дзеці!—хваліць настаўнік.—Правільна, правадыр наш Ленін. А дзяржава наша завецца...

— Ленінава дзяржава!..—не дае дагаварыць настаўніку, першы здагадаецца і выгуквае на ўвесь клас Жук Іван.

— Правільна, Жук Іван,—цяпер ужо хваліць і яго настаўнік.—Дзяржава наша, дзеці, таксама ленінская, Саветская дзяржава.

Ганька аглядаецца на Жука Івана: можа ён ужо і не такі блгі, калі адзін з усяго класа адказаў на настаўнікава пытанне. Яна ж не адказала...

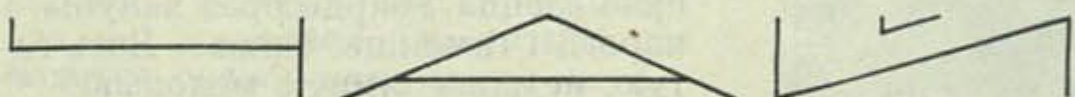
У гэты час на калідоры раздаецца залівісты голас званка. Ганька ўздрыгвае ад неспадзеўкі: хіба ўжо скончыўся ўрок?

Урок скончыўся. Настаўнік загортае журнал...

— А цяпер, дзеці, станьце ўсе адзін за адным і ціха, без шуму, пойдзем з вамі піць чай... Цётка Мар'я згатавала ўжо яго і чакае вас.

— Чай?!

Дома чаю ніхто ніколі не п'е. І таму ўсе хочуць чаю!



Чай—гэта перш-наперш вялізныя, аж сіняватыя—такія белыя драбы цукру! Цукар ляжыць гарой у глыбокай талерцы. Талерка стаіць на століку ў чайной (так завецца маленькі пакой, дзе гатуюць чай). Трэба, не штурхаючыся, падысці да століка і ўзяць з талеркі адзін дроб. Толькі адзін. (Вядома, лепш пацэліць большы...) Потым тут жа, з яшчэ большай, толькі жалезнай, талеркі (яе завуць падносам) належыць узяць лусту пірага. Белага, пшанічнага, гэткага, якія пякуць толькі на вялікідзень! (На каляды нават такіх пірагоў не пякуць.) Пасля цукру і пірага ідзе «сам» чай: вялікая бляшаная конаўка з малюнкамі птушак, кветак і дрэў... Конаўку гэту з ручкай трэба ўзяць з другога стала—большага, дзе стаіць мо сто ці тысяча гэтакіх конавак з гарачым чаем.

У чайной суцішаны смех, шэпт, таўхатня. Нехта некаму наступіў на нагу, нехта абліўся і апёк рукі гарачым чаем. Нехта, баючыся заплакаць уголас, плача ціхенька, шмыгаючы носам...

— Не спяшайцеся, дзеці. Не трэба штурхацца. Усе паспееце, усім хопіць... Перапынак у нас вялікі. Гэта наш абед.

Настаўнік і цётка Мар'я—прысадзістая, шырокая, у шырокай спадніцы і квятастай кофце—памагаюць дзецям рабарацца з цукрам, з пірагом, з чаем.

— Не штурхайцеся, дзеткі. Не пхайцеся. Памаленькуй,—стрымлівае дзяцей цётка Мар'я.

І калі нарэшце ўсё разбіраецца, зноў усім класам варочаюцца і садзяцца кожны за сваю парту. У чайной цесна, а спецыяльнага пакоя для абеду няма—таму «чай» будзе ў класе.

— Жук Іван, а ты чаму не п'еш чаю?—пытаецца настаўнік. Ён на вялікім перапынку не ідзе ў той пакой, дзе адпачываюць настаўнікі. Ён прысутнічае на «чай».

— А я ўжо выпіў.

— А цукар з пірагом у цябе чаму ляжыць?

— Цукар?.. Цукар з пірагом я заняў Маньцы. Яна хворая.

Мал. Ю. Пучынскага



— Гэта твая сястра?

— Угу... Малая.

— Ну, што ж,—памаўчаўшы, кажа настаўнік,—ты добры брат. Калі сястра хворая—занясі ёй. А сам чай з цукрам і пірагом вып'еш заўтра.

Настаўнік сядзіць за сталом, чытае кніжку і, рэдка адрываючыся ад чытання, нібыта між іншым, гаворыць класу, занятаму ядой і чаем.

— Я ведаю, дзеці, аднаго такога чалавека, які ў вельмі цяжкі час... У вельмі галодны час...—Настаўнік гаворыць паволі, падбіраючы словы,—калі яму людзі, якія пра яго вельмі клапаціліся і любілі яго, і шкадавалі яго... Калі, кажу, людзі прыслалі гэтаму чалавеку вельмі смачныя рэчы: і цукар, і рыбу, і масла... Ён адмовіўся і нічога, ні кавалачка, не ўзяў сабе.

— І нічога не паспытаў нават? Нават цукру?..—моцна, на ўвесь клас, дзівіцца з задняе парты Жук Іван. Ён другаягоднік і таму самы смелы ў класе.

— Нічога не паспытаў. Ні драбчкі нават! Наадварот. Гэты чалавек загадаў усю тую смачную яду, якую яму прыслалі тыя людзі, ён загадаў аддаць... пераслаць дзецям. Дзецям-сіратам, якія не мелі бацькоў і жылі ў дзіцячым доме... Чалавек той ведаў, што дзеці галодныя, што ў іх няма ўдоваль нават хлеба. А ён хацеў, той чалавек, каб дзеці ніколі не былі галодныя... Гэта было адразу пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. І чалавек той быў...

Настаўнік робіць вялікую паўзу і паварочвае галаву да партрэта на сцяне.

— Ленін!—адразу здагадаецца клас.

— Правільна, дзеці. Уладзімір Ільіч,—святлее тварам настаўнік.—Вось бачыце, мы з вамі сёння ўжо і навучыліся. Вось вы ўжо і ведаеце... І ты, Жук Іван, вельмі добра зрабіў, што ўспомніў пра сваю хворую сястру. І ўсе вы, дзеці, заўсёды павінны памятаць і павінны рабіць дабро таму, каму кепска, каму трэба помач. Як памятаў пра гэта заўсёды і ніколі не забываў...

Ганька жахаецца: дык няўжо ж і гэты Жук Іван, як Ленін?! А яна сама—ці пакінула б яна гэты свой дроб цукру і кавалак пірага (дарэчы, ні цукру таго, ні пірага ўжо ў яе і следу не засталася)... Ну каму? Цётцы Федоры, Валі, Ціму?.. Ганька вагаецца, пакутуе ў думках, і ўсё ж мусіць сама сабе прызнацца: не, цётцы яна не пакінула б. І Ціму і Валі таксама не пакінула б... Вось Кордзю (калі ён захварэе...) яна пакіне абавязкова! І сёстрам сваім—Сашы, Анюце і Ніне—хоць яна і не жыве ў іх—яна таксама пакінула б паспытаць...

А ўвесь дроб цукру яна пакінула б толькі маме. І больш нікому!



Мкне пагранічніца Убарць...

Фота А. Рудчанкі.

МЫ стаім у магутнай дуброве, на беразе Убарці, на тым яе невялічкім участку, дзе рака пралегла мяжой паміж дзвюма рэспублікамі-сёстрамі, абапал сябе шырока разаслаўшы палескія краявіды Беларусі і Украіны. Стаім і маўчым, нечакана ўражаныя дзіўнай мелодыяй, і моўчкі адзін у аднаго пытаем вачыма: адкуль зыходзіць яна, хто творыць яе?

Разложыстыя дубы-волаты сваімі жалезнымі стваламі і металічным лісцём?

Ці рака сваёю празрыстай вадою ў парожыстых берагах?

Аказваецца, яна, — рака.

Узяўшы выток з ноўгарад-валынскіх крыніц, мкне-вывіваецца Убарць да крыніц лельчыцкіх і, поўнячыся імі, бруіцца далей, каб там, глыбей на Палессі, ля Петрыкава, зліцца з беларускай Прыпяццю і, разам з прыпяцкімі, зноў мкнуць свае воды па ўкраінскай зямлі — уліцца ў Дняпро... А тут, за Лельчыцамі, ля вёскі Глушкавічы, гадоў колькі назад выступіла на паверхню гранітная града, перагарадзіўшы рацэ дарогу, і на сваім пагранічным участку можна прабіваецца Убарць праз валуны і парогі, і гамоніць, спявае. Вось гэтую, нетрана-зямную мелодыю.

Глыбей на Украіну, за Алеўскам, кажуць, пачынаецца бязлессе. Тут жа, па-над Убарцю, знешне аніякай розніцы: усё тыя ж рыжыя дубровы з зялёным сасоннікам на выспах, падобныя і вёскі, па-палеску ўсюды вялікія, хіба што на ўкраінскім беразе зрэдку трапіць на вочы беленькая хата-мазанка. А так старонні чалавек і не прыкмеціў бы, дзе тут украінцы, а дзе беларусы. Ні па вопратцы, ні па мясцовай гаворцы. Тым больш не здагадаўся б па песні. Зрэшты, тут нават калгасы-суседзі цёзкамі жывуць — «Перамогамі» называюцца...

Ды вось і песня, лёгкая на ўспаміне.

Міма пранеслася машына, поўная чубатых хлопцаў і румяных маладзіц; з украінскіх вёсак Капішча і Майдан-Капішчанскі самадзейныя артысты паехалі ў беларускія Глушкавічы на чарговую рэпетыцыю. А ў памяці моцна заселі прачулыя словы з толькі што петаі песні:

...Где упали слёзы девушки

Маруси,

Там цветут иван-да-марья —

жёлтые цветы.

Пасля мы былі ў Глушкавіцкім сельскім Доме культуры, прысутнічалі на рэпетыцыі створанай тут год назад беларуска-украінскай

ПЕСЕННЫЯ БЕРАГІ

харавой капэлы «Славяне», і кіраўнік яе Сяргей Нікадзімавіч Драчэўскі расказваў, што песню гэту падарыў ім кампазітар Мікалай Палікарпаў і што ў рэпертуары капэлы, на яркім фоне яе народных песень, запісаных тут жа, у Капішчы, Глушкавічах і іншых блізкіх вёсках, яе наяўнасць ён лічыць не выпадковай — абавязковай.

Аднак глядзельная зала пакуль што поўнілася ўсё даўнімі напевамі, шырокімі, раздольнымі.

Ой, ты, вішанька, ты,
чарэшанька.

Ой калі ж ты ўзышла, калі
вырасла? —

задумёна пыталася глушкавіцкая
дзяўчына Хрысця Каваль.

Я вясною ўзышла, летам
вырасла.

На Дунай, на раку
пахілілася, —

шматгалоса, як баравым палескім
рэхам, адказвалі Хрысці беларускія і ўкраінскія спевакі.

Як з таёмнага куфэрка, па ледзь улоўнаму павяленню рукі кіраўніка харавой капэлы ў сугучнасці цудоўных галасоў раскрываліся ўсё новыя чары далёкай даўнасці: «Ой там, за лясочкам...», «У суботу позенька...», «Ой, у полі тры крынічанькі...», «Раскапайце гару», «А ў полі бяроза...», «Ішлі каровы із дубровы...», «Лебяд», — і здавалася, ім, гэтым народным скарбніцам, канца не будзе.

Куды едзеш-ад'язджаеш,
сізакрылы орле,
А хто ж мяне маладую да сэрца
прыгорне? —

то роўным наплывам вылівалася
жаночая журба, то з прытоеным
гумарком гула мужчынская бяда:

Чাগось мая міленькая Галя
Увесь вечар нядужа...

Не, думалася, гэта была не будзённая рэпетыцыя — быў цудоўны канцэрт народнай песні. Калі ж і заставаўся хто незадаволеным, дык гэта сам Сяргей Нікадзімавіч: усё пыхкаў неразлучніцаю-люлькай, крывіўся, прыкмячаў: тут крыху не так, там трошкі не гэтак...

А потым зноўку пранікнёна пеліся знаёмыя ўжо словы:

Где упали слезы девушки
Маруси,
Там цветут иван-да-марья —
желтые цветы.

Яны прагучэлі як рэквіем. Тым, хто не дажыў да сённяшняга дня. Тым, чый попел пахаваны пад сціплым абеліскамі з журботнай маці на пастаменце.

У час вайны гітлераўскія прышэльцы ў гэтых палескіх краях кожнага — і немаўлятка-дзіцё, і старэнькую бабульку — лічылі пар-

тызанам і ў снежні 1943 дашчэнту спапялілі беларускія Глушкавічы, больш як трыста чалавек спалілі жывымі — усіх, хто не змог ці не паспеў схавацца ў лесе. Крыху раней, у ліпені таго ж года, сястрой па лёсу беларускай Хатыні стала ўкраінскае Капішча: фашысцкія вылюдкі спалілі і вёску і 2542 яе нявінных жыхароў.

Карычневай чуме не па зубак аказалася знішчыць нескароны і разгневаны народ — прыгожая і шчаслівая сёння вёска Глушкавічы. Гэта вельмі прыкметна і па яе больш як паўтысячы дагледжаных сядзіб, і па дзесях: вясковыя вуліцы поўны непаседлівай дзятвы. Толькі ў гэтым верасні каля сотні дзяцей пайшло ў першы клас, усяго ж у Глушкавіцкай сярэдняй школе каля тысячы вучняў.

Такі ж сённяшні малюнак і ва ўкраінскіх вёсках Капішчы і Майдане-Капішчанскім.

Карычневай чуме не па горлу аказалася праглынуць тут і народную песню. Жыве песня, жвірыста бруіцца, беручы свае вытокі ад самых дарагіх чалавечых набыткаў, ад самых глыбокіх крыніц.

Даўно прыкмеціў гэтыя песенныя вёскі былы франтавік-разведчык, артыст і педагог, аматар падарожжаў і ўлюбёны збіральнік народных песень Сяргей Нікадзімавіч Драчэўскі, прыкмеціў і жыў надзеяй калі-небудзь пасяліцца ў гэтай шчаслівай глыбінцы, каб потым згуртаваць яе таленты, каб прыдаць яе багатым мелодыям шырокае поле аблёту. Год назад такая магчымасць з'явілася — Сяргей Нікадзімавіч пераехаў у Глушкавічы і адразу ж пайшоў па хатах, запрашаючы вяскоўцаў да песні. І недзе ў тыя ж дні само жыццё падказала цікавейшую ініцыятыву — аб'яднаць у адным калектыве глушкавіцкіх і капішчанскіх спевакоў, бо з даўня-даўніх дзяліліся тут людзі песняй: на вяселлях і проста на вечарынках, ля партызанскіх кастроў і на сенакосных абалонах Убарці, дзяліліся гэтак жа шчыра і хораша, як спрадвеку дзяліліся іх вёскі жаніхамі і нявестамі, як год пры годзе дзяліцца іх гаспадаркі пасяўной ці жніўнянскай падмогай, насеннем ці тэхнікай...

Дык на першую ж сумесную рэпетыцыю сабралася больш за сотню самадзейных артыстаў. Прышлі калгасніца Васіліна Акуліч і работнік хімлесгаса Іван Каліта, паштальён Алена Кавалевіч і трактарыст Іван Віцязь, настаўніца Валанціна Нерад і шафёр Іван Зінкавец, з ўкраінскіх вёсак прыехалі Марыя Скрыт і Матруна Лебедзева, Кацярына Швец і Галіна Снягур, капішчанскі калгаснік Пятро Нявойт з'явіўся на рэпетыцыю з сынам Іванам. Шмат сямейных

было і з Глушкавіч — сёстры Марыя і Ева Міхалковы, брат і сястра Васіль і Оля Бурым, з мужамі прыйшлі Ганна Паповіч і Ганна Бацаленка.

Хоць і клопотнай яна аказалася, аднак новая справа моцна захапіла і кіраўнікоў гаспадарак і ўстаноў, у першую чаргу калгасаў і сельсаветаў: не адкладваючы на потым і не чакаючы старонніх напамінаў, яны самі ж дамовіліся ў многім — перш-на-перш аб транспарце на дні рэпетыцый і выступленняў калектыву, аб падмене людзей на фермах і ў брыгадах, крыху пазней не паскупіліся і на самыя адмысловыя ўборы: у Львове заказалі сваім артыстам сцэнічныя касцюмы, у Мінску — боцікі.

Галоўнае ж, рэгулярна ў кожную суботу то ў Глушкавічах, то ў Капішчы ці Майдане-Капішчанскім пачаліся сур'ёзныя заняткі. Вось так і нарадзілася цяпер ужо добра вядомая не толькі на Гомельшчыне і Жытоміршчыне харавая капэла «Славяне».

Зрэшты, характэрны выпадак...

У сакавіку малады калектыв атрымаў запрашэнне выступіць у Лельчыцкім раённым Доме культуры. Адна з вядучых спявацка капэлы, работніца дарожна-будаўнічага раёна Хрысця Каваль працавала тады хоць і па дарозе на Лельчыцы, аднак далекавата ад дому — за вёскай Мілашэвічы. З работы не адпрошвалася: захапіла з сабой вузюлок з уборами, а вечарам сустрэла сваіх «Славян», паехала з імі...

Назад вярталіся позняй ноччу, і на тым жа месцы, у лесе, Хрысця сышла з машыны, каб раніцай не спазніцца на работу... Таленавітая спявачка была шчаслівая. Тым поспехам, які мела іхняя капэла ў райцэнтры.

Побач з Хрысцяй вельмі проста зразумець ўкраінскіх хлопцаў, выкладчыкаў Алеўскай музычнай школы Міколу Рабога, Віктара Калеснічэнку і Уладзіміра Паўленку, якія не-не ды і заглянуць у Глушкавічы, каб хоць чым-небудзь дапамагчы Сяргею Нікадзімавічу, асабліва ў гэтыя адказныя дні: капэла ж рыхтуецца да многіх выступленняў. У вёсках і райцэнтрах. У Гомелі і Жытоміры. У Мінску і Кіеве... Як самую жаданую госцю, запрашаюць людзі харавую капэлу «Славяне» на юбілейныя святкаванні пяцідзясяцігоддзя ўтварэння СССР.

Гучыць, гучыць крынічная песня народа па-крынічнаму чыста і звонка! Святочнымі вечарамі не моўкнуць у вёсках вячэстыя мелодыі, а ў парожыстых берагах прарыстай Убарці, як рэхам, уторыць ім дзіўная мелодыя рачной плыні.



СИМОНА

Вольга ІПАТАВА

Апавяданне

Мал. К. Ціхановіча

Гэтае кіргізкае возера, з усіх бакоў затуленае гарамі, у самы спякотны дзень было халодным. Недзе па падземных шчылінах бясконца сцякалі ў яго ледзяныя ручайкі з навакольных снежных вяршынь, і вада была чыстая, блакітна-зеленаватага колеру. Возера—а глыбіня яго была за шаснаццаць метраў—праглядалася наскрозь, да маленькіх каменьчыкаў на дне. Ля берагоў жаўцелі ў вадзе ствалы соснаў. Паміраючы, падалі дрэвы з каменных выступаў вяршынямі ўніз, блізка ля паверхні тырчэлі іх камлі, так што, плаваючы, можна было дастаць нагамі тоўсты мядзяны ствол і асцярожна пагайдацца на ім.

Першы раз я ў Кіргізіі, на радзіме бацькі, і цяпер, гасцючы то ў адной сям'і, то ў другой, заехала амаль на самую граніцу Саюза—там, за гарамі, ужо чужая краіна, а тут, у запаведніку Сара-Чэлек, працаваў адзін з маіх шматлікіх, як аказалася, родзічаў, і я напасілася пажыць адна ў невялічкай цаглянай хатцы на беразе возера.

Па вечарах, калі сонца хавалася ў гарах і навокал імгненна цямнела, я запальвала лямпу і, зашыўшыся ў спальнік, чытала або слухала цішыню. Тут, у гарах, яна была асаблівай: не глыбокая і спакойная, а ўся, нібы мазаіка, складзеная з тонкіх кавалкаў

ільду, што недзе далёка звінеў пад капытамі архара, з рыпення соснаў, шоргату адзіночых рыбін. Знаёмыя сузор'і глядзелі ў акенца маёй хаткі, па-незнаёмаму яркія і чыстыя—і гэта ўносіла мяне далёка, у тыя часы, калі Зямля была юнай, і зоркі над ёй былі такія ж юныя, не кранутыя вокам ні чалавека, ні тэлескопа...

Потым я засынала. А выходзячы раніцай з хаткі, кожны раз пераводзіла дыханне, як пасля бегу: якое ружовае неба, якія белыя вяршыні гор і ярка-зялёнае шкло возера!

Паснедаўшы, я клалася на вялікі гумавы балон і, гойдаючыся на яго надзьмутых баках, плавала па возеры. Ад пяхучага сонца ўвачавідкі смуглела цела, але затое я магла гадзінамі разглядаць кожную сцяблінку на камяністым, аброслым зялёным мохам дне. Вялікія прэстыя рыбы плавалі пада мной, не палохаючыся ценю, а павярнуўшыся, я бачыла бяздонна-сіняе неба Сярэдняй Азіі.

Я была зусім адна на гэтых ціхіх, казачна-прыгожых берагах. Можна было ўяўляць сябе кім хочаш—ад Снягурачкі да Гаспадыні Меднай гары, можна было на ўвесь голас распяваць песні, каб мацней адчуць характэр жыцця, радасць здоровага, бесклапотнага існавання.

Аднойчы, калі я, абіраючы куст маліны на агромністым замшэлым камені, распявала «Рэчаньку», з возера, як рэха, данеслася:

...А як жа мне поўнай быць,
З берагамі роўнай плыць?

Словы гучалі нязвычайна, гартанна, але мелодыя была правільная... Я выскачыла з кустоў. Непадалёку ў лодцы сядзела крыху старэйшая за мяне, гадоў васемнаццаці, дзяўчына. Скуласты, шырокі твар. Але раскосыя вочы нечакана-светлыя, і цёмна-русяя касы заплецена не так, як тут у доўгія, тонкія коскі...

Усё ва мне пацягнулася насустрач незнаёмцы, яе ўсмішцы, яе прыгажосці. А яна была прыгожая: уладная пасадка галавы, стройная постаць.

— Ідзі да мяне!—крыкнула я зверху.

Яна ўсміхнулася (белыя зубы бліснулі на смуглявым твары), некалькі разоў узмахнула вёсламі, устала, гойдаючыся ў лодцы, і, схопіўшы маю руку, лоўка скочыла на камень. Імгненне мы стаялі, блізка глядзячы адна на адну, і я з харошай зайздрасцю падумала, што гэта яна, так падобная на экзатычную ўсходнюю прынцэсу, павінна ўладарыць тут.

— Ну, нарэшце, знайшла цябе!—дзяўчына хітра прыжмурыла вочы,

але відаць было, што крышку хвалявалася. — Паедзем да нас.

— Я?!

— Ну, канешне, ты. Мы з мамай цябе запрашаем. Раскажаш нам пра Беларусь. Тут недалёка — у Ошы.

— Чаму мяне? І ўвогуле.

— Потым раскажу табе ўсё. А зараз паедзем. На тым беразе «газік» чакае...

— А як жа... дзядзька?

— Мама ўжо дамовілася. Ён і раскажаў пра цябе. А мама гаворыць: усё жыццё збіраюся ў Беларусь, ды няк не выберуся, то хоць госцю адтуль буду мець...

— А хто твая мама? — Мяне ўсё больш здзіўлялі нечаканая сустрэча і запрашэнне і разам з тым ужо ахоплівала прадчуванне нейкага адкрыцця.

— Мама? Яна галоўны ўрач нашай бальніцы. А я... Ой, мы і забыліся пазнаёміцца! Я — Сімона. А ты — Валя!

— Так. А цябе ў гонар Сімоны Сінбарэ так назвалі? Ты і праўда падобная на яе, — захаплялася я.

— Не, не ў гонар Сінбарэ. — Яна пачаўчала. — Па бацьку. Ён у мяне беларус, зваўся Сымонам.

...Пазней, у ціхім прахалодным доміку, дзе проста на аконныя шыбы звешваліся цяжкія вінаградныя лозы і празрыстыя ягадзіны здаваліся залатымі, я пачула гісторыю яе імя. Мы гаварылі і гаварылі — ужо як родныя, як блізкія, і спявалі разам беларускія песні, і пілі рэзкататы, несалодкі кок-чай.

А калі ноччу, няк не могучы заснуць, я выходзіла на двор і піла вадзі з халоднага шапатлівага арыка, я, здаецца, бачыла Асын Карымаўну, Сімоніну маці, тады яшчэ маладую медсястру з кругленькім скуластым тварыкам і вялікімі раскосымі вачыма і яго — русавалосага, з палескімі шэрымі вачамі беларускага хлопца, які прыехаў сюды, у курортны гарадок, лячыцца, каб праз некалькі месяцаў зноў трапіць у пекла вайны і зажива згарэць недзе на яе дарогах...

У суседнім двары паціху скавытаў сабака; пахла дынямі, ад зямлі ішло цяпло. І я нібы жыла далёкімі думкамі і адчуваннямі хлопца Сымона, што ўпершыню зразумеў, якія пяшчотныя і цёплыя дзявочыя далоні — далоні каханай. Потым былі доўгія месяцы разлукі, і яе просьбы паслаць на фронт, і яго нячастыя лісты... Пахавальная прыйшла якраз у той дзень, калі яна ўпершыню даведлася, што стане маці...

Далёкае праходзіла праз мяне, праз маё сэрца, рабілася бліжэй да болю, так жа, як і гэтая гарачая, шчодрая зямля. Тут вырас мой бацька, адсюль ён пайшоў абараняць Беларусь і сустрэў у партызанскім атрадзе маму. І не раз кроў яго мяшалася з беларускай зямлёй...

А ці не за блакітна-ружовыя горы, казанай чысціні азёры і востраверхі прахалодныя чынары Кіргізі загінуў светлавалосы беларус Сымон?

...Ціха рыпнулі дзверы. Сімене, відаць, таксама не спалася. Яна падыйшла да мяне, у цемры знайшла маю руку і моцна сціснула яе.

ЧАСОПІСУ **ПОЛЫМЯ** — 50

Спаўняецца пяцьдзсят год старэйшаму ў Беларусі часопісу «Полымя». Гэта сімвалічна, што яго юбілей супадае з пяцідзесяцігоддзем утварэння вялікага Саюза братніх савецкіх рэспублік. Саюз раўнапраўных народаў быў народжаны ў полымі Кастрычніка, які вызваліў бязмежныя сілы працоўных для духоўнага росквіту, будаўніцтва новага жыцця на бяскрайніх прасторах нашай Радзімы.

Часопіс «Полымя», заснаваны ў першыя савецкія гады пры ўдзеле Я. Купалы, Я. Коласа, Ц. Гартнага, у сваёй Дэкларацыі, змешчанай у першым нумары, абвясціў, што ён з'яўляецца выказнікам рэвалюцыйнай марксісцкай думкі, будзе рашуча выступаць супраць усялякіх ворагаў Савецкай улады, мацаваць дружбу з працоўнымі ўсёй Расіі, служыць справе сацыялістычнага будаўніцтва, развіццю маладой савецкай беларускай літаратуры. З таго часу, яднаючы вакол сябе лепшыя творчыя сілы, ён заўсёды быў актыўным памочнікам партыі ў вырашэнні надзённых грамадска-палітычных задач, у выхаванні чалавека новага сацыялістычнага грамадства, сцвярдзенні партыйных прынцыпаў у галіне літаратуры і мастацтва.

На працягу паўстагоддзя на старонках «Полымі» мастацкім словам адлюстроўваліся ўсе найбольш значныя зрухі і падзеі ў жыцці народа, яго змаганне з ворагамі, поспехі ў будаўніцтве камунізму і яго духоўная эвалюцыя. Па часопісу з году ў год можна прасачыць, як наша літаратура разам з развіццём сацыялістычнага грамадства набывала ўсё большую ідэйную глыбіню і майстэрства, як развіваліся яе жанры. Шмат якія творы, што ўпершыню былі апублікаваны ў «Полымі», цяпер жывуць самастойным доўгім жыццём кніг.

Вядома, многае, што было надрукавана ў «Полымі», не вытрымала большага ці меншага выпрабавання часам. Гэта спрадвечны агульны закон літаратурнага працэсу. Але ў «Полымі» чытачы ўпершыню пазнаёміліся з творами, за якія іх аўтарам Петрусю Броўку і Івану Мележу былі прысуджаны Ленінскія прэміі, а Янку Купалу, Якубу Коласу, Кандрату Крапіве, Аркадзію Куляшову, Максіму Танку, Янку Брылю, Івану Шамякіну — Дзяржаўныя прэміі Савецкага Саюза. Многія творы адзначаны рэспубліканскімі і іншымі літаратурнымі прэміямі.

Публікуючы творы паэзіі, прозы, драматургіі, часопіс заўсёды адводзіў належнае месца крытыцы, літаратурнаму стаўу. За гады яго існавання ў нашай літаратуры выраслі значныя кадры таленавітых крытыкаў, працавітых гісторыкаў літаратуры. Значэнне гэтага жанру ў далейшым развіцці літаратуры і мастацтва, а таксама ў ідэйна-мастацкім выхаванні чытачоў было зноў падкрэслена ў нядаўняй пастанове ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Зыходзячы з яе палажэнняў, часопіс клапаціцца, каб кожная значная літаратурна-мастацкая з'ява своечасова заўважалася, мела належны кваліфікаваны аналіз і прынцыповую партыйную ацэнку.

Аглядаючы шлях, пройдзены часопісам, няцяжка заўважыць, што яму заўсёды было ўласціва пачуццё вялікай сям'і адзінай. Ён сістэматычна знаёміў сваіх падпісчыкаў з лепшымі здабыткамі

братніх літаратур, з творчасцю прагрэсіўных пісьменнікаў свету і сацыялістычных краін. Гэтую традыцыю пралетарскага інтэрнацыяналізму, што бярэ пачатак у далёкіх дваццатых гадах, калі ганаровымі членамі рэдкалегіі былі Іганес Бехер, Юліус Фучык, часопіс пашырае, прыцягвае далей. Амаль у кожным яго нумары змяшчаюцца новыя пераклады.

Як вядома, «Полымя» — не толькі літаратурна-мастацкае, але і грамадска-палітычнае выданне. У яго аўтарскім актыве — грамадскія дзеячы, дзеячы культуры, мастацтва, вучоныя, наватары і перадавікі прамысловасці і сельскай гаспадаркі. У даўнія часы на яго старонках выступалі з публіцыстычнымі артыкуламі такія дзяржаўныя дзеячы, як В. Кнорын, А. Чарвякоў. У апошнія гады былі апублікаваны артыкулы С. Прытыцкага, Ф. Сурганава, С. Пілатовіча. У «Полымі» былі надрукаваны ўспаміны Маршала Савецкага Саюза І. Якубоўскага, генерала арміі П. Батава, кіраўнікоў партызанскага руху П. Калініна, В. Казлова, Р. Мачульскага, І. Вятрова, М. Джагарава.

Спаўнаючы ў сабе асаблівае шмат якіх выданняў, «Полымя», як і раней, рэгулярна выступае з артыкуламі аб праблемах развіцця нашай культуры, выяўленчага мастацтва, тэатра і кіно, знаёміць сваіх чытачоў з дасягненнямі навукі і тэхнікі. Вялікае месца ў ім заўсёды займае мастацкі нарыс. І, як у гады першых пяцігодак, нарыс і цяпер даносіць свежае дыханне падзей з галоўных участкаў нашага жыцця, асвятляючы будні, святы і працу рабочага класа на прадпрыемствах і новабудовах, раскажваючы аб сённяшнім жыцці і клопатах працаўнікоў сельскай гаспадаркі. Гэтай жанру цяпер надаецца асаблівае значэнне.

Можна было б доўга раскажваць аб этапных матэрыялах, што былі надрукаваны ў «Полымі» на працягу паўстагоддзя і пра тых, што ёсць у рэдакцыйным партфелі і з якімі неўзабаве пазнаёміцца чытачы. Усё гэта толькі яшчэ раз засведчыла б, што «Полымя» непарыўна звязана з духоўным жыццём народа, з яго намаганнямі ў будаўніцтве камунізму, яго гісторыяй. Як літаратурна-мастацкі часопіс, «Полымя» ў першым годзе свайго другога паўстагоддзя прапанаваў чытачам раманы І. Мележа, М. Лобана, І. Навуменкі, І. Шамякіна. З новымі апавесцямі выступаць на яго старонках П. Броўка, В. Быкаў, Л. Гаўрылін, А. Марціновіч. Шырока будзе прадстаўлена проза і ў малым жанры. Апавяданні Я. Брыля, М. Лынькова, В. Адамчыка, А. Савіцкага і іншых вядомых пісьменнікаў сустрэне чытач у часопісе. У першых нумарах у наступным годзе шырока будзе прадстаўлена паэзія паэмамі Р. Барадуліна, А. Куляшова, М. Лужаніна, вершамі Г. Бураўкіна, В. Віткі, С. Грахоўскага, А. Зарыцкага, П. Панчанкі, А. Пысіна, М. Танка і іншых паэтаў.

Пяцідзесяцігоддзе «Полымі» — значная падзея ў культурным жыцці нашай рэспублікі. Яна сведчыць аб небывалым росквіце і сталасці беларускай літаратуры, сведчыць аб тым, што часопіс быў і заўсёды будзе верным памочнікам партыі ў ажыццяўленні яе ідэй.

Аляксей РУСЕЦКІ

старанную, за рукі клапатлівыя нам павага і пашана. З 1517 дэпутатаў Вярхоўнага Савета СССР 463 — жанчыны.

А якія цудоўныя жанчыны з'язджаюцца на сесіі! Разумныя, працавітыя. Кожная — гераіня. Трымаюцца сціпла. І раскажваюць пра сябе скупа. Хоць аб працоўных подзвігах іх можна песні складаць.

Адных я ведаю асабіста, аб справах другіх чула, многія дэпутаты выступалі на пасяджэннях сесій. Вось наш дэпутат, беларуская

Сёння паўсюдна ў нас ажыццяўляюцца тыя планы, што прымалі мы на сесіі Вярхоўнага Савета СССР. Наш калгас даўно сябруе з літоўскім калгасам «Драўгас». Не раз ездзілі мы да літоўскіх хлебабаробаў у госці, глядзелі, як вядуць яны сваю гаспадарку, наш вопыт перадавалі сябрам. Мяне, як жыўёлагадоўча, больш за ўсё цікавілі справы на фермах. Жывёлагадоўчыя фермы там механізаваны, на іх — высокая культура працы, добрая кармавая база. Але

працай. Бо разумеюць яны: самаадданая праца — залог таго, што велічныя планы пяцігодкі будуць выкананы.

Наша ферма, наш калгас — маленькая частічка вялікай дзяржавы. Нашы поспехі — гэта поспехі ўсёй краіны. Калі кожны чалавек, на якім бы ўчастку работы ён ні знаходзіўся, усвядоміць гэта і грамадскія справы і клопаты будзе ўспрымаць як свае асабістыя, калі ўсе мы будзем гаспадарыць ашчадна, разумна, — як

МЫ — САВЕЦКІ НАРОД!

З пачуццём радасці і ўрачыстага хвалявання еду я на сесіі Вярхоўнага Савета СССР. Там, у Маскве, заўсёды асабліва востра адчуваю, якая вялікая наша краіна, якія цудоўныя і працавітыя людзі яе! Мы жывём па законах братэрства і сяброўства, будзем новае шчаслівае жыццё. лепшыя прадстаўнікі народа — рабочыя, калгаснікі, вучоныя, дзяржаўныя дзеячы засядаюць у народным парламенце.

За мяжой, калі гавораць аб поспехах Савецкай дзяржавы, часта ўжываюць выраз «рускі цуд». Сапраўды, поспехі нашай краіны здзіўляючыя. І дасягнулі мы іх таму, што ёсць у нас Савецкая ўлада, якая дапамагала прадстаўнікам усіх нацый і народнасцей зямлі нашай раскрыць свае здольнасці і магчымасці.

Бадай, ёсць цуд у тым, што за некалькі дзесяцігоддзяў з адсталай і абяздоленай у мінулым наша Радзіма ператварылася ў магутную дзяржаву, якая сваімі поспехамі здзіўляе свет. Магчыма, і ёсць цуд у тым, што цяпер амаль кожная другая жанчына Савецкага Саюза мае сярэдняю або вышэйшую адукацыю. Нароўні з мужчынамі мы працуем і вучымся. І за працу нашу

калгасніца Лідзія Іванаўна Асіюк. Пра яе ведаюць не толькі ў рэспубліцы, але і далёка за межамі яе. Вось дэпутат з Азербайджана Всіла Загідава, з Туркменіі — Ганна Авезава, з Чачэна-Інгушскай АССР — Роза Цямурзіева... Усе гэтыя жанчыны — калгасніцы. Сваёй працай, жыццём сваім прыгожым яны заслужылі высокае давер'е народа.

Прымалі мы новы пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР, і падумалася мне тады: якую вялікую ўвагу ўдзяляюць партыя і ўрад нам, савецкім жанчынам-працаўніцам! Тут і павышэнне заробатнай платы, і пашырэнне сеткі дзіцячых і бытавых устаноў, механізацыя і аўтаматызацыя працаёмкіх працэсаў...

Паўсядзённымі клопат аб сабе адчуваем і мы, працаўніцы жывёлагадоўчых ферм і палёў. Дзяржаўны бюджэт на пяцігоддзе прадугледжвае велізарныя капіталаўкладанні на тэхнічнае ўзбраенне сельскай гаспадаркі. За пяць гадоў калгасы і саўгасы краіны атрымаюць 1700 тысяч трактараў. Будзе выдзелена сельскагаспадарчых машын на 15 мільярдаў рублёў, машын для механізацыі работ у жывёлагадоўлі і вытворчасці кармоў — на 6 мільярдаў рублёў.

і нам ёсць аб чым раскажаць сваім сябрам. У калгасе нашым таксама ўсе фермы механізаваны. Здаецца, не вельмі даўно даводзілася даяркам спраўляцца ўручную, а цяпер працаваць стала значна лягчэй. Ды і вынікі працы нашай лепшыя. У сярэднім па 3300 кілаграмаў малака атрымліваем мы ад кожнай каровы за год.

12 гадоў загадваю я жывёлагадоўчай фермай, 12 гадоў хаджу на працу знаёмай сцяжынкай. У кожнай з нас ёсць такая сцяжынка. Гэта не проста пэўная адлегласць, гэта дарога да ўдасканалення працоўнага майстэрства, да новых поспехаў, да шчасця.

Праўда, гучныя словы не ў характары маіх сябровак. Але паглядзелі б вы, як працуюць даяркі Раіса Мікалаеўна Клімовіч, Надзея Мікалаеўна Хмялеўская, Марыя Сцяпанаўна Клімава, Лідзія Архіпаўна Леановіч! Якія цудоўныя, працавітыя рукі ў гэтых жанчын! Як па-дзяржаўнаму мысляць нашы калгасніцы, як беражліва адносяцца яны да народнага багацця! Атрымліваецца своеасабліва ланцуговая рэакцыя: партыя і ўрад паўсядзённа клапацяцца аб сельскіх працаўніках, а людзі нашы на гэты клопат адказваюць сумленнай

многа мы зробім для нашага агульнага дабрабыту!

У. І. Ленін гаварыў аб неабходнасці прыцягнуць мільёны працоўных жанчын горада і вёскі да справы камуністычнай перабудовы грамадства. Цяпер няма такой галіны народнай гаспадаркі, дзе не працавалі б жанчыны. Калгасніцы і ўрачы, інжынеры і настаўнікі, дзяржаўныя дзеячы і вучоныя... І мая біяграфія, біяграфія проста сялянскай жанчыны, — яркае пацвярджэнне гэтаму.

Нарадзілася я ў маленькай вёсачцы Тарчынкі, што на Клімаўшчыне. У сям'і пяцёра дзяцей было, і кожны з нас выбраў сабе прафесію па душы. Я скончыла ў Клімавічах тэхнікум, стала заатэхнікам. Накіравалі мяне на працу ў Мінскі раён. Люблю я сваю справу, здаецца, лепшай за яе на свеце няма. А калі даверылі мне, сялянскай жанчыне, кіраваць Савецкай дзяржавай, неяк па-асабліваму зразумела, што цяпер у адказе не толькі за сваю ферму, свой калгас, але і за ўсю краіну нашу. Бо ўсе мы разам і ёсць савецкі народ!

Марыя ГЛАДКАЯ,
загадчыца жывёлагадоўчай
фермы калгаса імя Гастэлы
Мінскага раёна, дэпутат
Вярхоўнага Савета СССР

ЭКРАН



Кадр з кінафільма «Чалавек з другога боку».

Новую двухсерыйную шыро-казіранную мастацкую кіна-стужку «Любіць чалавека», створаную народнымі артыстамі СССР рэжысёрам Сяргеем Герасімавым па свайму сцэна-рыю, перадае на суд глядачоў Маскоўская кінастудыя імя М. Горькага.

Галоўны герой карціны — Дзмітрый Андрэевіч Калмыкоў, які ўзначальвае вялікае будаўніцтва ва Усходняй Сібіры. У ролі Калмыкова здымаўся акцёр Анатоль Саланіцын, добра знаёмы глядачам па фільмах

«Андрэй Рублёў», «Адзін шанц з тысячы», «У агні броду няма».

У галоўных ролях заняты таксама Жана Болатава, Любоў Віралайнен, Тамара Макарава і іншыя.

На экраны рэспублікі выпускаецца новы савецка-шведскі мастацкі фільм «Чалавек з другога боку». Рэжысёр-пастаноўшчык — Юрый Ягораў.

У галоўных ролях заняты Вячаслаў Ціханаў, Бібі Андэрсан, Патрык Ваймарк, Валянцін Гафт, Ігар Ясуловіч.

Кінематаграфісты «Масфільма» пакажуць і яшчэ адну сваю новую працу — мастацкую кінастужку «Я — Цянь-Шань», пастаўленую рэжысёрам Ірынай Паплаўскай па матывах апавесці Чынгіза Айтматава «Таполік мой у чырвонай касцы».

Многія, вядома, чыталі раман Юліяна Сямёнава «Семнаццаць імгненняў вясны». Па матывах гэтага рамана рэжысёр Таццяна Ліёзнава паставіла аднайменны фільм (кінастудыя імя М. Горькага).

Галоўную ролю выконвае Вячаслаў Ціханаў.

...Над нібіткай, якая адзінока стаіць сярод сыпучых барханаў, пралятае самалёт. Глядзіць яму ўслед маладая жанчына. І без таго сумныя вочы яе становяцца яшчэ больш сумнымі... Чаму? Пра гэта глядачы даведаюцца, паглядзеўшы новую туркменскую мастацкую кінакарціну «Нявестка», якая пастаўлена рэжысёрам Хаджакулі Нарліевым.

Фільм быў удастоены прызам на II Міжнародным кінафестывалі краін Азіі і Афрыкі і прэміяй за рэжысуру на V Усе-саюзным кінафестывалі ў Тбілісі.

Р. КРОПЛЯ

Кадр з кінафільма «Семнаццаць імгненняў вясны».



Шэсць-сем тысяч цацак праходзяць штодзённа праз рукі Веры Данілаўны Цыганок.

ГЭТЫ КАЗАЧНЫ, КАЗАЧНЫ СВЕТ

Раз у год мы жывем чаканнем казачнага зімовага цуда. Як бы мы ні былі заняты, якімі б практычнымі справамі ні быў запоўнены наш дзень, якімі б сухімі і дзелавымі людзьмі ні здаваліся мы адзін аднаму — усе мы нязменна ўшаноўваем традыцыйны абрад праводзін старога і сустрэчы Новага года. Паспрабуй разбірацца, ці то змена каляндарных год, ці то елачныя фітанцыды, якія нясуць непараўнальны навагодні водар, ці то сама ёлка ў чараўным сваім убранні, ці то крышталёны звон бакалаў робяць гэтае свята таямнічым, рамантычным, загадкавым, як і належыць усялякай казачнай падзеі.

А яшчэ яно абавязкова напаміньце вам дзяцінства. Магчыма, той адзіны кавалачак цукру, які быў для вас даражэй за ўсе скарбы ў нейкі далёкі-далёкі паслярэвалюцыйны год. Магчыма, тую ваеннага часу кватэру з перакрэсленымі паперай шыбамі. Магчыма, лясную прыгажуню-ёлку каля партызанскай зямлянкі, ад якой, як казаў паэт, да смерці чатыры крокі...

Мы не здзіўляемся, калі ў кватэры знаёмых, дзе няма дзяцей, убачым ёлку або галінку хвоі, не здзіўляемся, зразумела, і нецярплівасці дзетвары, якая па хвілінках вылічвае надыход Новага года. Бо Новы год — гэта ілюмінацыя і музыка, цацкі і танцы, канікулы, карнавалы, падарункі — стракаты і вясёлы навагодні калейдаскоп.

Але вось мінула свята, пагаслі агні, падмецены жоўтыя іголки, пакладзены ў каробкі гірлянды, лямпачкі, шары, ёлачныя цацкі, знялі свае футры і бароды актывісты мясцовага — Дзеды-Марозы. Бывай, ёлка! Да наступнага Новага года, да наступнай сустрэчы. Нікому не прыйдзе ў галаву пацешыць сябе бляскам ёлачных цацак калі-небудзь у пачатку чэрвеня ці сярэдзіне верасня.

Але калі для нас з вамі тонкая крохкая цацка — аtryбут навагодняга свята, то для работнікаў цэха ёлачнай цацкі Мінскай мастацка-галантарэйнай фабрыкі — гэта прадукцыя з усімі зыходнымі дадзенымі: планам па валу і асартыменту, тэхналогіяй і рацыяналізацыяй. Тут круглы год рыхтуюцца да навагодняга свята, тут круглы год жывуць падрыхтоўкай да аднаго-двух тыдняў, калі спатрэбяцца раптам мільёны шароў, грыбоў і падвесак.

Пры ўсім падабенстве гэтых ёлачных упрыгожанняў кожная цацка — твор у сваім родзе арыгінальны, як і сам працэс яе ўзнікнення. Расплаўленыя кропелькі шкла на канцы трубкаў, у які ўдыхнулі паветра, выглядаюць мыльнымі бурбалкамі. Толькі тонкі празрысты шарык не саскочыць з трубкаў, не лопне, а, астыўшы, спакойна ляжа ў скрынку побач з сотнямі такіх жа нованароджаных шароў. Колькі ні глядзі на работу шклодуваў Валянціны Юр'ёўны Падгорнай, Валянціны Адамаўны Мароз, Ніны Іванаўны Паповай, Юліі Іванаўны Шлопак — ніколі не надакучыць. Таму што не работа гэта, а чараўніцтва: у віхуры агню, паслухмянасці шкла і віртуознасці жаночых рук ёсць нешта такое, што захапляе кожнага.

Тым часам шарык працягвае свой шлях у новы 1973 год. Яму належыць апрануць бліскачае серабрыстае ўбранне.

У рамках-касетах з выступаючымі стрыжнямі дзесяткі шароў займаюць сваё месца. Хутка яны апынуцца ў вакууме, і маленькія плаваючыя частачкі алюмінію аблепаць іх празрыстую паверхню.

Марыя Ануфрыеўна Южык і Ніна Васільеўна Панчыкава заняты складанай аперацыяй: на расцягнутыя ў рамках спіралькі ім трэба прымацаваць найтанчэйшыя палоскі-гусарыкі алюмінію. Работа ювелірная: палоскі маюць шырыню каля міліметра, а даўжыню каля 15 міліметраў. Нялёгка падчапіць іх пінцэтамі, перагнуць і заціснуць на спіральцы. Гусарыкі павінны размяшчацца на аднолькавай адлегласці адзін ад аднаго, бо алюмініраванне будзе нераўнамернае. Вось ужо дваццаць гадоў Марыя Ануфрыеўна і Ніна Васільеўна маюць справу з непаслухмянымі гусарыкамі. І калі за таннымі і прыгожымі цацкамі ў магазіне выстройваецца чарга — у гэтым ёсць іх заслуга.

— Акуратнасць і дакладнасць у нашай справе перш за ўсё, — пацвярджае апаратчыца Марыя Дзмітрыеўна Жукоўская і, папрасіўшы прабачэння, ідзе кіраваць сваёй складанай вакуумнай гаспадаркай. А праз 55 мінут з устаноўкі выплываюць ззяючыя гронкі шароў.

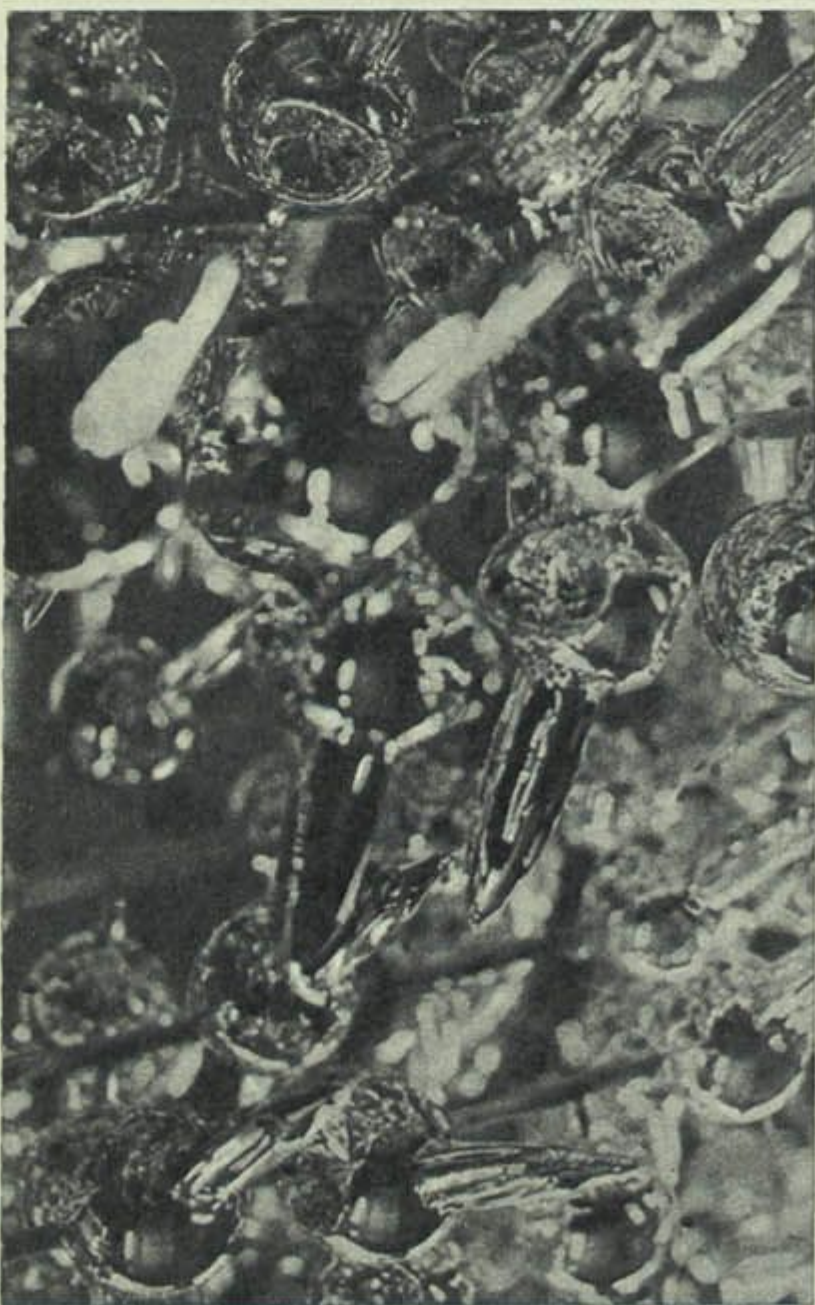
Каб не было аднастайным ёлачнае ўбранне, Ніна Ключнік фарбуе шары ў блакітны, ружовы, аранжавы колеры. Ад яе шарыкі ідуць на ўчастак размалёўкі. Неўзабаве на іх з'явіцца каляровыя паясы, кветкі, галінкі. Апошнія штрыхі наносіць Ніна Цімафееўна Голуб, Марыя Іосіфаўна Зароўская, Галіна Васільеўна Сасіноўская. Застаецца толькі накрыць шарык каўпачком — і да ўпакоўшчыц. Шэсць-сем тысяч цацак праходзіць за змену праз рукі Веры Данілаўны Цыганок.

— Вось так цэлы год працуем, а нашы цацкі павісяць тыдзень на ёлцы і зноў у каробку. І купляюць іх толькі пад Новы год...

Мне здалася, што начальнік цэха Юрый Васільевіч Цюцюнік сказаў гэта з ноткамі смутку.

А ці варта шкадаваць пра тое, што ў ёлачнай цацкі такі лёс? Затое ў тыя два тыдні, калі выходзіць яна ў свет, у яе люстраной паверхні адбіваецца столькі ўсмешак, столькі шчаслівых твараў і вачэй, што адным адлюстраваннем людскога шчасця можна жыць доўгі, доўгі год.

В. КАРАЛЁВА



Святлочае ёлачнае ўбранне.

ДРУЖБА З МУЗЫКАЙ

Фота В. Зянько.



Над Мінскам бушавалі цёплыя чэрвеньскія цыклоны. З раніцы ярка свяціла сонца, а ўвечары маланка і ліўневыя патоки парушалі гармонію квітнеючага лета.

У адзін з такіх навальнічных вечароў я стаяў прыціснуты да сцяны дома. Асляпляльныя пункціры маланак пранізвалі шэрае змрочнае неба. Побач са мной стаяла маленькая дзяўчынка і неспакойна выгледвала з-пад балконага казырка. Яе хваляванне было настолькі відавочнае, што я спытаў у бацькі, чаму так непакоіцца дзяўчынка. Адкаж быў нечаканы:

— Хутка пачнецца другое аддзяленне канцэрта хору Дацкага радыё, і вось Вера хвалюецца, што ёй не ўдасца пачуць маленькіх спевакоў.

Што ж прымусіла сямігадовую дзяўчынку ў непагадзь бегчы пад ліўневым дажджом у філармонію на канцэрт? Любоў да музыкі, боязь, што згубіцца радасць сустрэчы са светам чужога?

І яшчэ адна сустрэча з суседскай дзяўчынкай Верай прымусіла мяне задумацца над таямніцамі агромністага свету мастацтва.

Мы падымаліся ўвечары па лесвіцы бульвара імя Луначарскага. З вяршыні ўзгорка адкрывалася чароўная панарама вячэрняй сталіцы. Далёкі захад нараджаў шыза-бэзавую дымку, а над ёй павольна апускалася сонца, афарбоўваючы далягляд у непаўторныя па адценнях колеры.

І раптам я пачуў, як Вера шэпча бацьку:

— Тата, глянь, зусім як у Чурлёніса!

Зазірнуўшы ў вочы, якія так радасна ўспрымалі фарбы прыроды, я міжволі затрымаў увагу на ззяючым небе. І тое, што некалькі хвілін назад было мімалётна адзначана як маляўні-

ча прыгожае, раптам набыло глыбокі сэнс. Успомніліся словы выдатнага літоўскага мастака М. Чурлёніса аб сэнсе жыцця: «...жыць, шырока раскрыўшы вочы на ўсё прыгожае... забыць, адкуль і куды ідзеш, як цябе завуць, і глядзець вачыма дзіцяці».

Я глядзеў у шырока раскрытыя вялікія шэрыя вочы дзяўчынкі і разумеў, што сапраўднае хараство даступна толькі такім вачам, якія са здзіўленнем і радасцю ўспрымаюць жывыя фарбы прыроды.

Свет змяшчае ў сабе безліч таленавітых галасоў музыкі. У ім ззяе мора фарбаў. Раскрыць багацце прыроды музыкі — важнейшы абавязак бацькоў, бо ніякія сістэматычныя заняты музыкай у спецыяльных навуковых установах не паправяць хібаў, дапушчаных у раннім дзяцінстве.

Мне часта кажуць, што пытанне, звязанае з дзіцячым успрыняццём музыкі, вузка спецыфічнае і не пад сілу бацькам, якія часта не маюць добрай музычнай адукацыі.

Так, сапраўды, з тысяч бацькоў мала хто валодае навыкамі прафесійнага ўспрыняцця музыкі. Але ж кожны можа слухаць і ўспрымаць музыку любога плана. Ва ўсякай сям'і ёсць умовы для пачатковага музычнага выхавання дзяцей. Мы гаворым не аб прафесійнай адукацыі дзяцей, а аб музычным выхаванні, гэта значыць аб найпрасцейшых сродках фармавання знешняга музычнага слыху дзіцяці, аб развіцці ў ім здольнасці ўяўляць і перажываць музычны твор у момант яго рэальнага гучання.

Я не выпадкова прывёў два прыклады з музычна-эстэтычнага выхавання Веры. Яе бацькі не музыканты па прафесіі, яны юрысты. Але музыка ў сям'і — жаданы госць.

Бацька дзяўчынкі раскажаў мне:

— Я не ўмею іграць ні на адным музычным інструменце. Але вось аднойчы дачка падышла да радыёлы і спытала, як узнікае гук. Мне было няёмка, бо даўно забыў фізіку. І тады...

Бацькі звярнуліся да чорнага дыска, барэзёнкі якога захоўваюць у сваёй памяці ўсё, што магла стварыць творчая думка чалавека. У сям'і з'явіліся пласцінкі з запісамі прасцейшых дзіцячых перадач. Трохгадовая Вера ахвотна слухала запісы з фанатэкі «Музыка для слухання ў дзіцячым садзе»: «Маленькую польку» Кабалеўскага, цыкл дзіцячых песень Раухвергера, народныя песні «Вясёлыя гусі», «Яблычка», «Пайду, выйду я».

Затым з'явіліся запісы чароўнага голасу добрага казачніка Мікалая Уладзіміравіча Літвінава, які чытаў «Прыгоды Бураціна» А. Талстога, казкі Г. Андэрсена «Дзюймовачка», «Стойкі алавяны салдацік», «Слімак і ружовы куст», «Цыравальная іголка». У кватэру ўвайшлі добрыя сябры дзяцей — артысты драматычных тэатраў М. Бабава, Р. Плят, Б. Талмазаў, А. Анофрыеў. Гучала музыка Э. Грыга, П. Чайкоўскага, М. Рымскага-Корсакава.

І дзіўная справа: захапляючыся пласцінкамі з запісамі музыкі, зручнай для дзіцячага ўспрыняцця, бацькі Веры ўдасканалівалі свой слых. З'явіліся запісы класічнай музыкі. Іх слу-

халі ўсе разам. Але з адной умовай: дзяўчынкі патрабавала растлумачыць змест музычнага твора.

Дапамагі выданні Усесаюзнай фірмы «Мелодыя». Кожны месяц яе каталогі папаўняюцца сотнямі запісаў класічнай і сучаснай музыкі. Тут і музычна-драматычныя кампазіцыі аб творчасці асобных кампазітараў (ужо выданы манаграфіі, прысвечаныя Л. Бетховену, Ф. Шуберту, Р. Шуману, М. Рымскаму-Корсакаву, Д. Шапастаковічу, С. Пракоф'еву, І. Дунаеўскаму, В. Салаў'еву-Сядому) і паэтычныя расказы аб многіх творах класікі (хоцца адзначыць выдатныя кампазіцыі па балетах «Сказ пра каменную кветку» С. Пракоф'ева, «Лебядзінае возера», «Шчаўкунчык» і «Спячая прыгажуня» П. Чайкоўскага).

Слухаючы разам з Верай «Пастаральную» сімфонію Л. Бетховена або сімфонію «Зімовыя навальніцы» П. Чайкоўскага, бацька не толькі тлумачыў змест, але і спрабаваў праводзіць аналогіі паміж музыкай і жывапісам. Гэта развівала ўспрыняцце дзяўчынкі музыкай ў зрокавых асацыяцыях.

Пасля слухання такіх сур'ёзных сімфоній, як «Пятая» і «Сёмая» Л. Бетховена, «Першая» і «Сёмая» С. Пракоф'ева, «Сімфонія № 40» В. Моцарта, сімфонія І. Гайдна «Гадзіннік» і «Дзіцячая», «Поры года» П. Чайкоўскага, сімфанічных палатнаў М. Чурлёніса «У лесе» і «Мора» дзяўчынкі ўлавіла цесную су-

вязь паміж светам гукаў і паззіяй маляўнічых фарбаў. Больш таго, для яе свет увасабляўся ў паэтычным зліцці колеру і гуку. Фарбы набылі гучанне. Сіні і чырвоны колер асацыіруецца ў свядомасці са шпаркім рытмам народнага танца, які гучыць у сімфоніі Л. Бетховена. Плаўныя лініі блакітных хмар, асветленых гаснучым сонцам, вырысоўваюцца грабянямі ласкавых хваль у паэме Чурлёніса. А шэпт дрэў пад акном або на беразе Мінскага мора пад Ждановічамі — хіба не адлюстраваны ён у паэме Чурлёніса «У лесе»?

Калі гучыць музыка Дэбюсі, яна ажывае струменем на сонцы срэбрам дробных хваль на тым жа Мінскім моры. А вось заспявалі струны арфы ў арыі для струннага аркестра М. Гранжані, і ўяўленне малое пікі стройных ад загару сосен у парку імя Чалюскінцаў, якія ўздрыгваюць ад ціхага дакранання ветру. А ў гучанні звонка-ільдзістых мелодый «Паэмы памяці Сяргея Ясеніна» Г. Свірыдава нечакана ўсплываюць натхнёныя радкі паэта рускай вёскі:

Поет зима, аукает,
Кудрявый лес баюкает
Со стоном сосняка...

Чароўны свет гукаў стаў яркім, вобразным, зрокава адчувальным дзякуючы простама, але працягламу і планамернаму слуханню дзіцячай, а пазней і сур'ёзнай музыкі. У шырока раскрытыя вочы дзіцяці ўліўся велізарны, напоўнены няспын-

ным рухам думкі, цудоўны ў пастаянным абнаўленні свет дарагой нашаму сэрцу прыроды.

Мінуць гады. Можна з Веры і не выйдзе балерына (а быць ёю яна марыць), можна і не будзе яна займацца музыкай як прафесіянал. Але яе бацькамі і ёю самой зроблены першыя крокі ў свет вялікага мастацтва, які заўсёды патрэбны чалавеку, бо дапамагае вызначыць свае адносіны не толькі да прыроды, але і да грамадства і людзей.

Дайце магчымае дзіцяці слухаць музыку і слухайце яе разам з ім, і вы адчуеце, як шырока выпрастае крылы ваша дзіця, і як лёгка яму будзе ў свеце складаных чалавечых адносін. Дайце яму гэтак права бачыць свет неабсяжным і захапляюча цудоўным, і яно, пазнаўшы гармонію святла, фарбаў, гуку, перанясе яе ў сваё асабістае жыццё, зробіць яго прыгожым.

Не бойцеся слухаць з дзіцем музыку і тлумачыць гучанне твора, і вы не здзівіцеся пазней, калі, спыніўшыся перад бессмяротнымі тварэннямі Чурлёніса, які баяўся, што людзі не зразумеюць, абсмяюць яго творчую фантазію, яно скажа:

— Якое цудоўнае жыццё!
І як правільна перададзена яно ў музыцы маляўнічых фарбаў!
І гэта будзе ўдзячная даніна вашай цярапліваці, вашай мужнасці і вашай чалавечнасці.

У. ЯФРЭМАУ,
музыказнаўца



КАЛІ СУСТРЭЛІСЯ ДВОЕ...

«Колькі крокаў... да шчасця?» — артыкулам, які быў надрукаваны ў першым нумары часопіса за гэты год, пачалася размова пра каханне. «Не толькі пра каханне» — так называўся агляд пісьмаў, што даслалі нашы чытачы ў рэдакцыю.

І вось зноў пісьмы-водгукі. Два з іх мы друкуем сёння. Хацелася б, каб да размовы больш актыўна далучыліся людзі старэйшага ўзросту. Шчасце маладых — гэта шчасце нашых дзяцей.

Маладая сям'я. Якой ёй быць і якой не быць? Гэтую тэму мы таксама выносім на вашу абмеркаванне.

МАЁ СЛОВА ДА ДЗЯЎЧАТ

Мне вельмі хоцца, каб усе дзяўчаты і хлопцы былі шчаслівыя, бо і сваіх у мяне сям'я: трое сыноў і чатыры дачкі. Я многа бачыла свету і бачыла, як жывуць людзі. І магу сказаць: калі прытрымлівацца справядлівых жыццёвых правіл, жыццё і шчаслівейшае і больш цікавае.

На жанчыну жыццё накладвае складаны абавязкі, і дзяўчатам патрэбна выхоўваць у сабе сілу волі, быць паразумнаму рашучымі. Быць гаспадыняй свайму слову, каб яно не разыходзілася са справай. Быць сціплай ва ўсім і ўсюды, гаварыць праўду ў вочы каму б там ні было. Старацца, каб твае рэчы, твой лакой былі ў чыстаце і парадку.

Знаёмячыся з хлопцам, не майце звычкі рысавання, падладжвання пад настрой, каб не пакрыўдзіць: не бойцеся, не пакрыўдзіцца, калі заўважыць у вас цвёрдую волю. Не спяшайцеся верыць. Выпрабуйце і вы іх, калі пакахалі: ці кахаюць яны вас? Калі ж кахаеце адзін аднаго, будзьце вернымі на ўсё жыццё.

Мілыя мае дзяўчаты, прыгожыя і непрыгожыя! Усе вы прыгожыя па-свойму, удумайцеся ў гэта. Беражыце свой дзявочы гонар, ідзіце праз жыццё праўдзівымі, справядлівымі, сціплымі ва ўчынках і вопратцы, з верай да людзей у сэрцы, і вы будзеце любімымі і шчаслівымі.

А. СЕМЯНОВІЧ

...А МАЁ — ДА ХЛОПЦАЎ

Мне 17 гадоў. Завуць мяне Вераніка. Прабачце, што не называю сваё прозвішча. Можна мне наогул не трэба было пісаць вам. Я зусім яшчэ маладая, нявостная.

У артыкуле пра каханне, пра паводзіны дзяўчыны, вельмі многа правільнага. Я з усім згодна. Вось толькі чаму вы не вядзеце гаворкі і пра хлопцаў? Таму, што гэта часопіс для жанчын? Але ж мужчыны чытаюць яго таксама!

Як многа ў нас добрых хлопцаў, спагадлівых. Але ёсць і такія, пра якіх і пісаць не хоцца. Як яны паводзяць сябе, колькі ў іх паводзінах пагарды, эгаізму! Яны думаюць, што «сведут с ума» дзяўчат сваімі выхадкамі, сваім выглядам. Не, выхаваная, харошая дзяўчына і не паглядзіць на такога «рыцара». Хіба гэта прыгожа, калі хлопец адпусціць доўгія валасы, бараду, вусы, абвешаецца медальёнамі, пярсцёнкамі? Глядзець на такога непрыемна.

А пойдзеш у кіно! Хлопчункі 15—16 гадоў (што тады гаварыць пра дарослых хлопцаў!) з папяросай у зубах так сапсуюць табе настрой, што ісці туды другі раз не хоцца. Зрабі ім заўвагу, дык яшчэ абразыць. (І навокал чамусьці ўсе маўчаць!) Але ж такіх юнакоў не вельмі многа. Дык чаму не ўзяцца ўсім разам за іх? І за тых дзяўчат, якія патураюць гэтым хлопцам.

ВЕРАНІКА



НЕВЫЧЭРПНАСЦЬ ІНІЦЫЯТЫВЫ...

Э. КАЛЯДЭНКА Гумарэска

Мал. А. Чуркіна.

Усё пачалося з таго, што малады старшыня мясцкома таварыш Снежаньская аднаасобна, без уліку рэальнага становішча прафсаюзнай актыўнасці супрацоўнікаў атэлье «Роўнае шво» распрацавала план правядзення аднаго мерапрыемства. Больш таго, план быў вынесены на абмеркаванне калектыву ў самым канцы рабочага дня, таму яго зацвердзілі, як гаворыцца, «увогуле і ў цэлым», без чытання, бо ўсе спяшаліся дадому. З выбарамі адказных за правядзенне таксама хутка парашылі, прытрымліваючыся прынцыпу «толькі не мяне». Выгукнулі прозвішчы прыбіральшчыцы цёці Дусі і планавіка Сымона Тапачкіна, якія адсутнічалі, падвялі рысу і прагаласавалі спісам.

І ўсё было б добра, калі б размова ішла пра якое-небудзь звычайнае мерапрыемства, нахштальт культпаходу на французскі фільм або лекцыі. Аднак у гэтым выпадку план прадугледжваў правядзенне навагодняга вечара з традыцыйным Дзедам-Марозам і Снягурачкай, ролі якіх павінны былі выконваць вышэйпавяшчаныя выбраннікі.

Калі на наступны дзень цёця Дуся дазналася ад супрацоўнікаў пра мясцомаўскае даручэнне, яна прыняла яго як жарт.

— Эх, каб гадкоў сорок скінуць ды ў маладосць вярнуцца... — летуценна пачала цёця Дуся. — А цяпер якая з мяне Снягурачка? Хутэй за ўсё — баба-Яга...

Не адразу прыняў усур'ёз мясцомаўскае даручэнне і Сымон Тапачкін.

— Пашукайце дурня ў сваім аддзеле. Тут такія не прапісаны, — адказаў ён супрацоўнікам, калі яны расказалі яму пра ўчарашні сход. — У нас на Новы год заплававана зусім іншае мерапрыемства, — дадаў планавік, пазіраючы ў бок маладзенькай машыністкі Леначкі.

Толькі ў канцы рабочага дня Тапачкін і цёця Дуся, убачыўшы маляўнічую афішу, дзе значыліся іх прозвішчы, уцямілі, нарэшце, што жарт сапраўды аформлены, як кажуць, дакументальна. Абое кінуліся ў мясцком.

— За што вы мяне?.. Не мая гэта справа! — яшчэ з парога грывнула басам на старшыню мясцкома цёця Дуся.

— Якая справа? — не адразу зразумела пытанне Снежаньскай.

— Да Новага года, — растлумачыла прыбіральшчыца. — Што, свет на мне клінам сышоўся ці што?!

— Альбо на мне? — уставіў слова і планавік, папраўляючы акуляры. — Гэта ж проста смешна...

Наступальны тон кандыдатаў на пасады Дзеда-Мароза і Снягурачкі спачатку збіў з панталыку Снежаньскую, але хутка яна сама пайшла ў атаку.

— Тапачкіну здаецца смешным давер калектыву? — запытальна-грозна ўсклікнула яна. — А, між іншым, вам даверылі сур'ёзную справу...

— У тым вось і справа, што сур'ёзную, — працягваў Тапачкін. — Толькі каму з нас вы маеце на ўвазе даць ролю Снягурачкі? Калі цёці Дусі, то гэта — як ёй прыйдзе да спадобы, — азірнуўся ён на мажнью постаць прыбіральшчыцы. — А калі мне, то гэта знявага асобы і маёй мужчынскай годнасці...

Тут цёця Дуся раптам зарагатала, «тупнула ножкай», як Снягурачка ля ёлкі. Пры гэтым у пакоі зазвінелі шыбы ў вокнах, загушчалася люстра пад столлю і бразнулі аб падлогу акуляры Тапачкіна. Праз мінуту, калі Снежаньская справілася са спалохам і млявым позіркам абвясла пакой, цёця Дуся ўсё

яшчэ рагатала, усеўшыся на прафсаюзную канапу, а блізарукі Тапачкін шукаў акуляры пад сталом. Становішча складалася безнадзейнае.

«Неабходна тэрмінова правесці перавыбары», — рашыла Снежаньская, хапаючыся за тэлефон. Але тут жа ўспомніла, што ўсе супрацоўнікі «Роўнага шва» даўно разышліся па дамах. Календар на сталае паказваў 30 снежня. Не адменіш жа Новы год. Снежаньская зноў адчула млявасць у нагах і цяжка апусцілася ў старшыньскае крэсла. Думка аб тым, што першае яе мерапрыемства так ганебна правальваецца, непрыемна свідравала галаву.

— Дык што ж нам рабіць? — перарваў роздум старшыні планавік Тапачкін, вылазячы з-пад стала.

Снежаньская раздражнёна паглядзела на яго запылены твар, здзіўленыя вочы за тоўстымі шкельцамі акуляраў.

— Што рабіць? Выконваць волю калектыву!

— Але пры чым тут я? — зноў уз'елася цёця Дуся. — Гэта ж курам на смех...

— Трэба было прысутнічаць на сходзе і там заяўляць самаадвод, — рашуча адрэзала Снежаньская. — А цяпер позна.

З гэтымі словамі старшыня мясцкома пайшла з пакоя.

Тапачкін і цёця Дуся моўчкі сядзелі ў кабінёце, разгублена пазіраючы адзін на аднаго. Затым прыбіральшчыца цяжка ўздыхнула:

— Прыйдзеца, відаць, вам, Сёма, узяць ролю Снягурачкі. А я мушу прыклеіць сабе бараду...

Тапачкін пачырванеў.

— Я вас вельмі паважаю, цёця Дуся, і, вядома, рады быў бы аказаць паслугу... Аднак... я ж не ведаю ніводнага танца. А тут жа прыйдзеца публічна паказваць прыклад... І нават дзеці прысутнічаць будучы. Па-другое, што гэта за Снягурачка атрымаецца з акулярамі?

Тапачкін безнадзейна махнуў рукой. У гэты момант гадзіннік прабіў шэсць разоў.

— Бацяхны, загаварыліся мы. Мне ж трэба ўнучку з дзіцячага сада забраць, — спахапілася цёця Дуся. — Сёмачка, пайшлі хутэй. Па дарозе дадумаем, як быць...

Мароз пад вечар мацнеў. Пакуль дайшлі да дзетсада, Тапачкіну не раз прыйшлося расціраць пальцамі вушы. Танечка, унучка прыбіральшчыцы, выскочыла ім насустрач.

— Бабулька, якая ты чырвоненькая! — запішчала яна. — Як Дзед-Мароз... А дзядзечка змерз, як лядзяшка...

Некалькі імгненняў цёця Дуся здзіўлена лыпала вачамі, потым пашчотна прытуліла да сябе ўнучку і ўрачыста зазначыла:

— Ну і разумніца мая Танечка! Сапраўды, вуснамі дзіцяці гаворыць ісціна! — і тут цёця Дуся моцна ляпнула Тапачкіна па плячы.

Планавік зрабіў намаганне, каб усміхнуцца, хоць так нічога і не зразумеў. Па дарозе дадому цёця Дуся тлумачыла яму сутнасць геніяльнага адкрыцця, падказанага ўнучкай.

...Навагодні вечар калектыву атэлье «Роўнае шво» адкрыла Танечка. Звонкім галаском яна абвясціла, што калі існуе Дзед-Мароз, то павінна быць і Бабуля-Марозіха. На тых жа падставах ля ёлкі мае права весяліцца не толькі дзяўчынка-Снягурачка, але і хлопчык-Лядзяшык.

Пасля гэтай аб'явы адбыўся выхад нашай прыбіральшчыцы і планавіка ў адпаведных ролях. Цёця Дуся выступала ў традыцыйным убранні Мароза, толькі без барады і вусоў. І была яна Бабуляй-Марозіхай. Яе ярка загрыміраваны твар ззяў хітрай усмешкай.

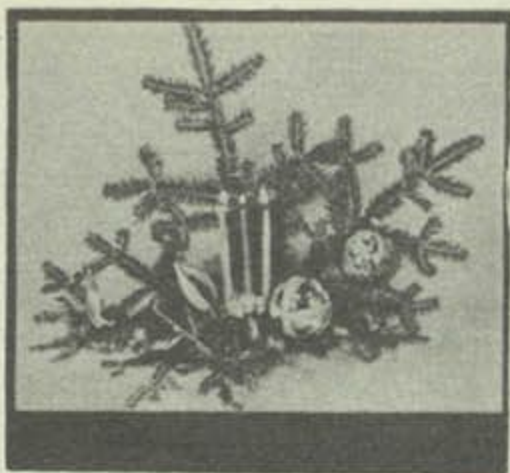
Тапачкін нагадаў цацку-лядзяшку з вялікай ёлкі. Ён упрыгожыў свой блакітны спартыўны касцюм і берэт блішчатымі сняжынкамі з фольгі і ваты. Нават акуляры былі абчапляны шклянымі вісцюлькамі, знятымі з мясцомаўскай люстры.

— Паколькі эмансипацыя прагрэсіруе і Дзед-Мароза з нашага атэлье адправілі на пенсію, — усмешліва зазначыла цёця Дуся, — то сённяшнім балем буду камандаваць я. Лядзяшык, пачынай!..

Тапачкін цырымонна пакланіўся, прычым вісцюлькі на яго акулярах мілагучна дзынкнулі, і заспяваў даволі прыемным тэнарам:

«Новы год настае,
Ён ля самага парога.
Адчыняй, атэлье,
Новым поспехам дарогу...»

Вечар прайшоў удала. Бабуля-Марозіха і хлопчык-Лядзяшык былі ў цэнтры ўвагі і атрымалі першыя прызы за лепшыя карнавальныя касцюмы, дасціпнасць і знаходлівасць. Шумна віталі супрацоўнікі і старшыню мясцкома Снежаньскую — галоўнага ініцыятара карнавала. Вырываючыся з жалезных абдымкаў цёці Дусі, Снежаньская думала аб невычэрпнасці ініцыятывы мас, якая надзейна прыходзіць на дапамогу нават у такой складанай справе, як правядзенне навагодняга карнавала.



Усё часцей традыцыйную натуральную ёлку мы замяняем сінтэтычнай. Шкада высякаць маладыя елкі, якіх усё менш і менш становіцца ў лясках. Хаця, што і гаварыць, такая елка да самай столі, прыгожа прыбраная, чаруе літаральна ўсіх! Варшаўская мастачка Халіна Кудзя прапануе скласці такую кампазіцыю з яловых галінак і сухіх галінак іншых дрэў. Яе можна паставіць або павесіць у розных месцах нашай кватэры, і тады пакой будзе выглядаць святочна. У мінулым годзе Халіна Кудзя ўдзельнічала ў міжнародным кветкавым чэмпіянаце ў Генуі, дзе заваявала залаты медаль і кубак.

Вы чакаеце гасцей. Зноў і зноў задумваецца, што прыгатаваць да навагодняга свята. Прапануем некалькі рэцэптаў страў, якія, спадзяемся, спадабаюцца вам. Калі ў вас не будзе цяляціны, замяніце яе маладой ялавічынай.

КАТЛЕТКІ ДЛЯ ЗАКУСКІ

Да кілаграма цялячага фаршу дадаць галоўку дробна нарэзанай рэпчатой цыбулі, два яйкі, мякаць намочанага ў ва-

ДА НАВАГОДНЯГА СВЯТА

дзе белага хлеба, соль, чорныя молаты перац і на кончыку нажа пітной соды. Сумесь старанна вымяшаць, пакінуць пастаяць 2—3 гадзіны, пасля чаго зрабіць невялікія (з грэцкіх арэх) катлеткі. Абкачаць іх у муцэ і абсмажыць у добра разгрэтым тлушчы. Катлеткі падаць на стол, гарніраваўшы іх салёнымі агуркамі. Калі фарш з сумесі свініны і цяляціны, то ў яго трэба дадаць крышку кмену.

ФАРШЫРАВАНАЯ КУРЫЦА



Курыца можа быць не абавязкова маладая, але павінна быць тлустая. Вострым нажом зняць з яе скуру, а пры дапамозе іголки і ніткі зашыць падраныя месцы. Завязаць ніткай адтуліны ў скуры ля ног і крылляў, пакінуўшы адтуліну ля шыі для начыні.

Аддзяліць курынае мяса ад касцей і прапусціць яго праз мясарубку. Дадаць такую ж колькасць фаршу цяляціны і яшчэ столькі ж свініны (даволі тлустай). Тры віды мяснота фар-

шу змяшаць. Дадаць соль, чорныя молаты перац, пячонку, нарэзаную кавалачкамі, і (па жаданню) жменю дробных грыбоў.

Мяса вымесіць і начыніць ім курыную скуру так, каб атрымалася поўная ілюзія курынай тушкі. Загарнуць яе ў кавалак марлі і варыць на моцным агні на працягу дзвюх гадзін, накалоўшы ў некалькіх месцах.

Падаецца ў халодным выглядзе.

НАПІТАК З ЯБЛЫКАЎ

Нарэжце 2 кг яблыкаў, ачысціце іх ад зярнят, пакладзіце ў пасуду і заліце 5 літрамі вады. Пасля 24 гадзін дадайце яшчэ 5 літраў вады і пакіньце ў халодным месцы на некалькі гадзін, пасля чаго працэдуіце. У атрыманую вадкасць пакладзіце 1 кг цукру і, калі цукар растворуцца, дадайце сіроп да яблычнай кашы. Туды ж пакладзіце нарэзаны кружочкамі лімон, маленькі кавалачак дрожджаў, некалькі галінак духмянай герані, накрыйце пасуду на-



крыўкай і пакіньце на некалькі дзён. Як толькі напітак пачне ферментаваць, ён гатовы.

ПІРОГ З ГРЭЦКІМІ АРЭХАМІ



Яечныя жаўткі разатрыце з цукровым пяском, дадайце здробненыя грэцкія арэхі, уліце збітыя ў пену яечныя бялкі, усыпце прасеяную пшанічную муку і замясіце цеста. Падзяліце яго на дзве аднолькавыя часткі і з кожнай сфармуіце праснак. Выпякайце іх у духоўцы. На выпечаны праснак пакладзіце начынку, а зверху накрыйце яго другім выпечаным праснаком.

Для начыні зрабіце грэцкія арэхі і міндаль; цукровы пясок разатрыце з яечнымі жаўткамі, дадайце здробненыя арэхі і міндаль і ўліце збітыя ў густую пену яечныя бялкі. Гэтую сумесь праварыце на слабым агні да таго часу, пакуль яна загусе. Сумесь астудзіце.

Пірог падсушыце ў духоўцы на працягу 10—15 мінут.

На цеста: на 1 шклянку цукровага пяску — 9 яечных жаўткаў, 200 г грэцкіх арэхаў (ачышчаных), 9 яечных бялкоў, палавіну шклянкі пшанічнай мукі.

На начынку: 50 г грэцкіх арэхаў (ачышчаных), 50 г міндалю, 1 шклянку цукровага пяску, 3 яечныя жаўткі, 1 яечны бялок.

МОЙ РОДНЫ КУТ

Беларускі пейзаж.

Мастак А. Кроль.



Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОХАНОВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЁНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

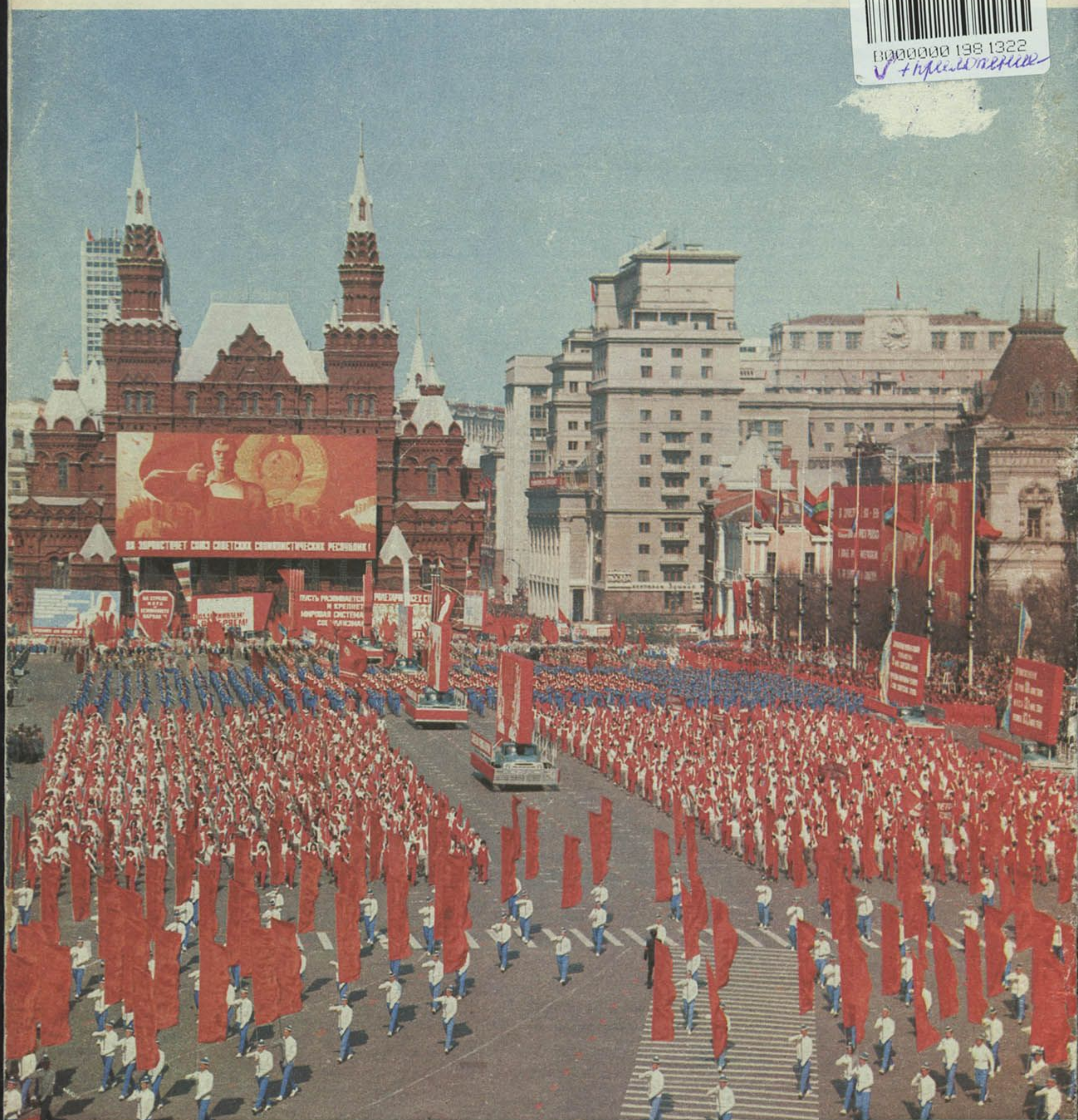
Адрас рэдакцыі: 220041, Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара—32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці—32-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі, культуры, быту—32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 08493. Здадзена ў набор 1/XI-72 г. Падп. да друку 24/XI-72 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90¹/₈.

Дадатак—выкрайка. Тыраж 375 488 экз. Зак. 1283. Цана 15 кап.

00000000 198 1322
✓ + hyperwax



74995